

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881.   Andra Kammaren.   N:o 31.

Måndagen den 28 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

§ 2.

Friherre *A. H. Fock* anmäldes vara af sjukdom förhindrad att denna dag deltaga i Kammarens förhandlingar.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 23); samt

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 24) och Betänkande N:o 8 (i samlingen N:o 25).

§ 4.

Skedde föredragning af Banko-Utskottets Memorial N:o 9, i fråga om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.

I anledning af en utaf Fullmäktige i Riksbanken hos Utskottet gjord framställning i berörda ämne hade Utskottet uti förevarande Memorial gjort följande hemställanden:

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.

1:o.

att för upplåtelse till Riksbanken, i och för uppförande af nytt riksbankshus, af samtliga de kronan tillhöriga tomterna å Helgeandsholmen, äfvensom för bortflyttandet från holmen af de för hofstallets räkning använda, staten tillhöriga byggnaderna derstädes ett belopp af 1,200,000 kronor skall för uppförande af nytt hofstall äfvensom af

Om upp-
förande af
riksbankshus
& Helgeands-
holmen.
(Forts.)

ett vaktstall i Kongl. slottets närhet ställas till Kongl. Maj:ts förfogande att i mån af behof under detta byggnadsarbetes fortgång, efter Kongl. Maj:ts förordnande, utaf Bankofullmäktige af Riksbankens medel utbetalas; detta dock under vilkor att, utan kostnad för statsverket eller Riksbanken, följande åtgärder och anordningar af Stockholms kommun vidtagas, nemligen:

a) att den å Helgeandsholmen vid Norrbro uppförda så kallade bazarbyggnaden från densammes egare förvärfvas samt derefter nedrifves och undanrödjes;

b) att stränderna kring holmen samt lämpliga körvägar och gångbanor till och omkring riksbankshuset derstädes iståndsättas, ordnas och för all framtid underhållas; och

c) att ej allenast den del af Helgeandsholmen, hvilken ligger öster om en linie, dragen parallelt med Norrbro öfver holmen från den punkt, der södra stranden af holmen träffar en linie, dragen från Gustaf Adolfs bildstod till yttersta hörnet af vestra slottsflygeln, utan äfven den öfriga del af holmen, som ej blifver för Riksbankens räkning erforderlig, till fri och öppen plats anordnas och för all framtid såsom sådan underhållas;

2:o.

att Kongl. Maj:t skall ega att såsom tillgång för de nya stallbyggnadernas uppförande förfoga öfver de nuvarande stallbyggnadernas materialier;

3:o.

att åt Fullmäktige i Riksbanken lemnas uppdrag att med Stockholms kommun träffa öfverenskommelse om vidtagande på kommunens bekostnad af de under lit. a), b) och c) i punkten 1:o här ofvan omnämnda åtgärder och anordningar mot det att kommunen tillförsäkras att den del af holmen, som ej blifver för Riksbankens räkning erforderlig, skall för all framtid lemnas obebyggd; och

4:o.

att med tacksamhet emottaga Hans Maj:t Konungens anbud att låta nedrifva och bortföra byggnaderna å samt till Riksbanken afträda tomterna till de honom enskildt tillhöriga egendomarne N:is 5, 7, 9 och 11 å Helgeandsholmen;

hvarjemte Utskottet — under förutsättning af Riksdagens bifall till hvad Utskottet i det föregående hemställt — vidare föreslagit:

5:o.

att Fullmäktige i Riksbanken må erhålla uppdrag att vidtaga åtgärder för anskaffande af ritningar och kostnadsförslag till nytt riksbankshus å Helgeandsholmen, i hvilket afseende Fullmäktige skola

ega att låta anställa täflan samt för de täflande utfästa pris ej mindre för den ritning, som antages, än ock för andra, hvilka anses deraf förtjenta, äfvensom att för bedömande af inkomna ritningar och kostnadsförslag samt tilldelandet af pris anlita lämpligt antal sakkunnige, hvarefter fullmäktige hafva att till en kommande Riksdags Banko-Utskott afgifva förslag för byggnadens uppförande; och

Om uppförande af riksbankshus ä Helgeandsholmen. (Forts.)

6:o.

att, i den mån förenämnda belopp af 1,200,000 kronor kommer att af Riksbankens medel utbetalas, de till inlösen af sedlarne å bankomynts valör bokförda belopp minskas med hvad som å nyss berörda 1,200,000 kronor utbetalas, och under fortsatt antecknande inom linien af de belopp, som för hvarje valör icke blifvit till inlösen företedda, i och för inlösningen af återstående bankosedlar bokföres i en summa hvad som af totalbeloppet återstår efter utbetalningarne.

Sedan Utskottets hemställan i *punkten 1* blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Lyttkens, hvilken, förutom Herrar *Ekman* och *Söderhjel*m, inom Utskottet anmält reservation mot ifrågavarande memorial, och som nu anförde: Herr *Talman!* Riksdagsordningen bestämmer de ärenden, som af de olika Utskotten skola handläggas. Bland alla dessa Utskott är intet, hvars verksamhetsområde är så noga utstakadt som Banko-Utskottets. Detta Utskott har nemligen blott att handlägga sådana ärenden, som direkte angå Riksbankens förvaltning och hvad dertill hörer, och i dessa ärenden har det motionsrätt, men ej i andra.

I det betänkande, som nu föreligger till behandling, har Banko-Utskottet, enligt min förmening, vida öfverskridit sin befogenhet, i det att Banko-Utskottet har behandlat en fråga, som i vissa delar egentligen ligger alldeles utom gränsen för dess befogenhet. Ty äfven om man tänker sig, att ett nytt Riksbankshus komme att uppföras å Helgeandsholmen, så tillkommer det icke Banko-Utskottet att bestämma, hur med öfriga delen af holmen skall förfaras med undantag att, till förekommande af eldfara, någon annan byggnad icke inom ett visst längre eller kortare afstånd från bankhuset får uppföras. Deremot kan det icke hänföras till Riksbankens intresse eller Banko-Utskottets omsorg hur holmen i och för Stockholms stads förskönande för öfrigt ordnas och disponeras, ej heller om någon annan del af holmen bebygges eller om bazarbyggnaden nedrifves eller ej. Då meningen är att det nya bankhuset skall förläggas på den vestra delen af Helgeandsholmen, så kan bazarbyggnaden, som är belägen på den motsatta sidan af holmen, alldeles icke medföra någon eldfara för bankhuset och hvarken för den skull eller af någon annan orsak är det för banken nödvändigt att få den nedrifven, och det är ett för Riksbanken alldeles främmande ämne hur östra delen af holmen ordnas och disponeras. Det är här alltså fråga om att afstå en del af kronans egendom till någon annan än Riksbanken. Ty fastän Banko-Utskottet icke näm-

Om upp-
förande af
riksbankshus
& Helgeands-
holmen.
(Forts.)

ner något om att afstå någon del af Helgeandsholmen eller lemna den till disposition åt Stockholms stad, så finnes dock i Kongl. Maj:ts skrifvelse till bankofullmäktige tydligen uttaladt, att Stockholms stad skall få disponera en viss del af Helgeandsholmen och därför betala köpeskilling, visserligen icke för en i kontanta penningar fastställd köpeskilling, utan i de åligganden och i de förbindelser, staden skulle åtaga sig i och för holmens ordnande och underhållet af dess gator, kajer samt öppna platser mot det att den del af holmen, som skulle komma att ligga öster om det tilltänkta bankhuset, ej skulle få bebyggas, utan lemnas till Stockholms stads disposition för att användas till gator och öppna platser. Utskottet har i detta hänseende gått ännu ett steg längre, då det såsom vilkor för att ett bankhus skulle uppföras på Helgeandsholmen uppställt, att bazarbyggnaden derstädes skall nedrivvas och *hela* den öfriga delen af holmen, som ej blifver för Riksbankens räkning erforderlig, förvandlas till fri och öppen plats samt såsom sådan för all framtid af Stockholms stad underhållas, alltså äfven den vester om blifvande bankbyggnaden belägna delen af holmen. Banko-Utskottet har sålunda väckt motion om och behandlat ärenden, som tillhöra Stats-Utskottet att behandla, och öfverskridit sin befogenhet, då det säger, att Helgeandsholmen icke får af staten eller Riksdagen på något sätt begagnas till att derstädes uppföra flera eller andra byggnader än det föreslagna bankhuset. Allt detta anser jag icke vara med Banko-Utskottets befogenhet öfverensstämmande, såsom hvarken varande föremål för Utskottets motionsrätt eller hafvande någonting med bankens förvaltning att göra.

När jag skref min reservation mot betänkandet, gjorde jag det under förväntan, att från Kongl. Maj:ts skulle komma en Kongl. proposition i ärendet, som äfven skulle omfatta den fråga, jag nu berört, och hvilken då icke skulle blifva föremål för ensamt Banko-Utskottets handläggning, utan i grundlagsenlig ordning behandlas af ett sammansatt Banko- och Stats-Utskott, men detta har icke inträffat; Kongl. Maj:ts proposition har blott omfattat frågan om förläggande af ett stall på Artilleriplanen, men icke alls vidrört frågan om *Helgeandsholmens ordnande*, vare sig genom att på denna holme upplåta plats för ett nytt hus åt Riksbanken eller genom en del af holmens öfverlemnande till Stockholms stad. Hade en sådan proposition framkommit och förelegat till behandling under nu pågående riksdag, skulle jag hafva vidhållit mitt yrkande i reservationen om återremiss för att få ärendet grundlagsenligt behandladt och att icke genom ett afslag eller bifall till detta betänkande den grundlagsenliga behandlingen af en sådan Kongl. proposition omöjliggjordes, men som det nu icke är fallet, att en sådan Kongl. proposition framkommit, så kan jag icke göra det. Jag kan nemligen icke se, huru frågan i sitt nuvarande skick skulle kunna upptagas af något Utskott. Ty Banko-Utskottet har ju icke motionsrätt i andra frågor än dem, som röra Riksbankens förvaltning, och Stats-Utskottet saknar helt och hållet motionsrätt.

Under striden i Banko-Utskottet om till hvilket Utskott frågans behandling rätteligen hör, har man gjort en invändning, som jag skall bedja att få upptaga till besvarande redan nu, emedan jag förmodar, att

den ånyo här skall framkomma och jag icke vill besvära Kammaren med yttrande i frågan tvenne gånger. Man har nemligen sagt, att frågan innebure ett köpeanbud från Riksbanken och derföre kunde sedermera behandlas af Stats-Utskottet. Men att remittera detta köpeanbud från Riksbanken till behandling af Stats-Utskottet kan jag icke finna vara enligt med Riksdagsordningens föreskrifter och jag vet ej någon form för en sådan remiss. En annan invändning, som inom Utskottet framstälts, är den, att här icke är fråga om något slags *öfverlemnande* af mark till Stockholms kommun; man borde icke begagna uttrycket "afstå" eller något annat dermed likartadt uttryck, ej heller sagt att man skulle endast lemna Stockholms stad *berättigande* att disponera en del af holmen till fri och öppen plats, mot det att staden åtoge sig en visserligen ganska dryg kostnad för den öppna platsens anläggande och underhåll, utan Utskottet har gjort det till ett bestämdt vilkor för anslaget beviljande, att Stockholms stad skulle åtaga sig alla de förbindelser, som i nästföljande moment uppräknas. Och kostnaden för dessa vilkors uppfyllande skulle icke belöpa sig till några småsummor, utan den skulle enligt gjorda utredningar säkerligen uppgå till vida öfver en million kronor. Icke kan man väl tänka sig, att Stockholms stad skulle erlægga en så hög köpeskilling, utan att dermed vinna ovilkorlig rätt att för all framtid använda Helgeandsholmen till en öppen plats, och är då ej detta att de facto afstå en kronans egendom!

Hvad nu sjelfva saken beträffar, så kan jag icke underlåta att finna många betänkligheter mot det här framlagda förslaget, från min synpunkt sedt, då jag, så vidt jag förmår, är fallen för sparsamhet med statens medel. Det är väl sant, att för Riksbanken skulle det vara ytterst ändamålsenligt att få ett riksbankshus med ett så förträffligt läge, som det nu föreslagna, men jag är ej öfvertygad att den nytta, som detta skulle medföra, ensamt motsvarar de kostnader, som Riksbanken derför skulle få vidkännas, och de öfriga fördelar, som vinnas dermed, såsom Stockholms försköning m. m. tillhöra ej Banko-Utskottet att pröfva. Dessutom, sedan jag genomsett Kongl. Maj:ts senast afgifna proposition om hofstallets förflyttande till Artilleriplanen, har jag nemligen funnit, att genom denna förflyttning skulle staten ådragas en hel del utgifter. Det nuvarande kronobageriet skulle först och främst nedrifvas; och det är icke troligt, att Arméförvaltningen vill låta sig nöjas utan att ett nytt kronobageri uppföres. Det nuvarande kronobageriet, äfven om det ej skall begagnas som hitintills, har i alla fall ett betydligt värde och, om det också icke behöfves för dermed afsedt ändamål, kunde det ju af staten användas till något annat, utan att byggnaden behöfde nedrifvas. Dessutom är icke utredt, huru det skulle förfaras med fatburn eller den gamla tvättinrättningen, under norra delen af Norrbro. Denna tvättinrättning skulle kanske genom holmens omreglering blifva alldeles förstörd, så att den icke vidare kunde användas för dermed afsedda ändamålet, och troligt är väl i alla fall att, om tvättinrättningen finge vara qvar, blefve platsen förderfvad af rök och sot. Alltså skulle troligen äfven denna inrättning bortflyttas, och så blefve äfven detta en kostnad för staten.

Som nu icke alla hithörande frågor blifvit, för mig åtminstone,

Om uppförande af riksbankshus ä Helgeandsholmen.
(Forts.)

Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)

till fyllest utredda, kan jag — ehuru jag förut ansett, att denna fråga borde behandlas af sammansatt Banko- och Stats-Utskott, i den mån frågan rör öfverlåtelse till Stockholms stad af den jord, som för bankens ifrågavarande ändamål icke vore behöflig, och då jag nu funnit att den till Riksdagen inkomna Kongl. propositionen om ett hofstalls byggande på Artilleriplanen icke, såsom jag hoppades, innehåller något angående Helgeandsholmens ordnande, och som alltså hvarken Kongl. proposition eller motion i detta hänseende finnes, så att frågan kan komma till behandling, — icke längre vidhålla mitt i reservationen gjorda vilkorliga yrkande om återremiss af förslaget för behandling af gemensamt Stats- och Banko-Utskott, utan yrkar jag nu rent afslag å hela frågan.

Herr Hedin: Herr Talman! Om jag visste med mig eller kände med mig, att den nu föreliggande frågan i någon mån skulle kunna betraktas såsom vidkommande ett specifikt Stockholms-intresse, skulle jag helt visst nu tåga. Men då jag är förvissad om att den rätteligen bör betraktas ur samma synpunkt af alla landets representanter, har jag icke tvekat att begära ordet, för att få säga min mening.

I afseende på ärendets formella behandling ber jag få hänvisa till och instämma i hvad som redan yttrats af den föregående ärade talareren. Denna behandling utgör i mina ögon ingenting annat än en lång serie af grundlagsvidriga oformligheter. Redan detta är för mig ett skäl att yrka det Kammaren behagade nu omedelbart afslå allt hvad Banko-Utskottet i det föredragna memorialet föreslagit. Men jag skall be att få ingå något i sjelfva sakfrågan.

Till en början ber jag då få kasta en blick på Helgeandsholmsfrågas historia. Detta af det skäl att jag icke utan förundran under de sista veckorna från flere än ett håll har försport, att den äldre delen af denna frågas historia är obekant, synes det, för en god del af den nu lefvande generationen. Helgeandsholmsfrågan har en långvarig och bedröflig historia: långvarig, den är 60 å 70 år gammal. Den går tillbaka ända till tidpunkten för Sveriges och Norges förening. Till firande af denna stora, lyckliga och minnesvärda tilldragelse samlade man i hufvudstaden penningemedel i akt och mening att anlägga en ny bro, som skulle förbinda Norrmalm med Staden. Planen gick för öfrigt ut på hofstallets undanrödjande, Helgeandsholmens ordnande och uppförande derstädes af en monumental byggnad. En deputation från Stockholms borgerskap uppvaktade för detta ändamål Hans Maj:t konung Karl XIII. Ehuru man på den tiden hvarken hade telegraf eller telefon, ansåg man icke något *samhällsvådligt* ligga i den tanken att flytta hofstallet något ur hofvets omedelbara närhet, och planen, hvilken hade nyssnämnda omfattning, vann också allrhögsta bifall. Såsom en första förberedelse till verkställighet häraf, anbefalde Kongl. Maj:t genom bref den 19 Juni 1816 direktionen öfver hofstall- och kasernbyggnaden, eller, såsom den stundom äfven benämndes, *komiterade* för hofstall- och kasernbyggnaden, att inlösa de enskilda egare tillhörige egendomarne på Helgeandsholmen, hvilket också skedde, för en köpesumma af 104,300 R:dr B:ko. Men

ett par tre år derefter, sedan Hans Maj:t Konung Karl XIII gått ur tiden, erhöill Öfverståthållareembetet ett Kongl. bref af den 2 Februari 1819 med förständigande för Öfverståthållareembetet att tillse att magistraten, som i enlighet med 1816 års bref hade utfärdat fastebref för *Kongl. Maj:ts och kronans* räkning, skulle annullera dessa fastebref och utfärda nya sådana för *Konungen* personligen. Detta bref, som jag här har i min hand i officielt vidimerad afskrift ur Öfverståthållareembetets samlingar af Kungliga bref, är af följande lydelse:

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

“CARL JOHAN, med Guds Nåde, Sveriges, Norriges,
Göthes och Vendes Konung.

Wår ynnest och Nådiga Benägenhet med Gud Allsmächtig, Troman, Friherre, Tillförordnad Öfverståthållare, Landshöfding och Commendeur af Wår Nordstjerne Orden! Sedan Wi, vid granskning af köpe- och lagfarts Handlingarne för Egendomarne under N:ris 3, 4, 5 och 6 på Helge Andsholmen här i staden, hvilka Wi af enskilda medel, nämligen af den Högstsalig Konungen och Oss tillhörige så kallade Rubelfonden, inlöst emot tillsammans 104,300 Rdr Bco, infordrat underdånig förklaring, af hvad anledning köpe- och Faste-brefven för nämnda egendomar blifvit stälde på Oss och Kronan, enär de ensamt för Oss blifvit inköpte, har Wår Hofstall- och Caserne Byggnads Direktion i underdånighet upplyst att sådant grundade sig på det uti Wårt Nådiga Bref till bemälda Direktion härom den 19 Juni 1816 influtne stadgande; Men som ifrågavarande hus vid Norrbro blifvit, icke för Wår och Kronans, utan för Wår egen höga räkning och till Wår egen nådiga och fria Disposition af Wåra enskilde medel inköpta; Altså gifve WI Eder sådant härmed i Näder tillkänna; med befallning att om detta förhållande underrätta Magistraten samt föranstalta, att nya Faste Bref blifva med ofvanberörda rättelse utfärdade, och rättelsen i Upbuds- och Lagfarts Protokollen behörigen antecknade. WI befalle Eder Gud Allsmächtig Nädelligen. Stockholms Slott den 2 Februari 1819.

CARL JOHAN.

Casper Ehrenborgh.“

Detta egendomliga aktstycke föregicks af ett icke mindre egendomligt tankeutbyte emellan Kongl. Maj:t och den flere gånger omtalade direktionen eller komiterade för hofstall- och kasernbyggnaden. Såsom af det upplästa brefvet synes hade Kongl. Maj:t tillfrågat nämnda direktion, huru det kom till att köpe- och fastebrefven blifvit ställda på *Kongl. Maj:t och Kronan*, och direktionen hade svarat att den deri endast ställt sig Kongl. Maj:ts egen nådiga befallning till efterrättelse. Komiterade för hofstall- och kasernbyggnader svarade nemligen på Kongl. Maj:ts omförmälda skrivelse den 29 December 1818, som följer:

“Stormächtigste, Allernädigste Konung!

Sedan, på Eders Kongl. Maj:ts Nädigste Befallning, jag, Cederström, haft den nåden, att till Eders Kongl. Maj:t i underdånighet af-

Om upp-
förande af
riksbankshus
& Helgeands-
holmen.
(Forts.)

lemna Köpe- och Lagfarts Handlingarne för Egendomarne N:ris 3, 4, 5 och 6 på Helge And's holmen här i staden uti S:t Clara församling och kvarteret Norrbro belägne, har Eders Kongl. Maj:t, genom mig, Cederström, täckts infordra Hofstall- och Caserne Byggnads Direkti-
onens underdåniga förklaring, af hvad anledning Köpe- och Fastebref-
ven å nämnde egendomar blifvit stälde på Kongl. Maj:t och Kronan
och icke på Eders Kongl. Maj:t allena, enär desamme blifvit inköpte
icke för Kronans eller Statens medel, utan af de Eders Kongl. Maj:t
enskildt tillhöriga medel.

Till underdånigt fullgörande af denna Nådiga Befallning får Di-
rektionen i underdånighet tillkännagifva att som Kongl. Maj:ts härhos
i afskrift underdånigst bilagde, Nådiga Bref af den 19 juni 1816 ut-
tryckligen innehåller, att Eders Kongl. Maj:t i Nåder beslutit, att i
frågavarande vid Norrbro belägne, enskildte Personer tillhörande Hus
skola för *Eders Kongl. Maj:ts och Kronans räkning inlösas* och med-
del dertill tagas af den Hans Kongl. Maj:t Högstsalig Konung Carl XIII
och Eders Kongl. Maj:t enskildt tillhörige så kallade Rubelfonden;
så hafva i öfverensstämmelse med denna nådiga föreskrift, därifrån
Direktionen icke vågat att i underdånighet afvika, såväl Köpeafhand-
lingarne som uppbud och fasta blifvit ställda på Kongl. Maj:t och Kro-
nan; Eders Kongl. Maj:t täcktes alltså häraf Nådigtst finna att, om
någon irring härutinnan blifvit begången, densamma ej tillhör Direk-
tionen, som endast stält och bort ställa sig till underdånig efterlefnad
föreskriften uti Högst berörde Nådiga Bref, men då köpeskillingen icke
blifvit af Kronan, utan af Eders Kongl. Maj:ts enskilda medel betald
och Staten eller Kronan eller Eders Kongl. Maj:t densamma icke eller
ärsatt, utan inköpet, efter hvad Eders Kongl. Maj:t i nåder täckts för-
klara, varit bestämdt att skje för Eders Kongl. Maj:ts enskildta räk-
ning, så hemställer i underdånighet Direktionen om icke detta för-
hållande må hos Magistraten, som lagfart och fasta meddelat, anmä-
las, med begäran, att Magistraten ville uti lagfartshandlingarna och
fasta låta anmärka denna rättelse samt meddela bevis deröfver att de
å dessa egendomar meddelte uppbud och fasta gälla, icke för Kongl.
Maj:t och Kronan, utan endast och allenast för Eders Kongl. Maj:ts
enskildta höga Räkning och till Dess Egen Nådiga och fria dispo-
sition.

Direktionen afvaktar häröfver Eders Kongl. Maj:ts Nådiga befall-
ning, och har den Nåden framhärda med djupaste vördnad, trohet
och nit etc. Stockholm den 29 December 1818.“

När man tager kannedom om ett sådant aktstycke, så vet man
icke vid hvilken af två känslor man skall stanna, harmen öfver dem,
som under öfverdrifna lojalitetsförklaringar dölja sin feghet, eller be-
klagande öfver en regent, som omgifves af sådana rådgifvare.

Direktionen åberopar, såsom Kammaren nyss hörde, den uttryck-
liga föreskriften i Kongl. Maj:ts bref af den 19 Juni 1816. Jag vill
icke besvära Herr Talmannen med att höra detsamma in extenso
återgifvet, utan inskränker mig till att uppläsa några rader: “Som vi
i nåder beslutit att de vid Norrbro belägna enskilda personer till-
hörande hus skola för Vår och Kronans räkning inlösas emot en be-

singad köpeskilling af tillsammans 104,300 Rdr“. Direktionen har således citerat 1816 års Kongl. bref, korrekt.

Det låter nu som en saga att den dömande makten stält sig en sådan order som den förutnämnda till efterrättelse, men icke desto mindre är det visst, att så skedde. Icke mindre förunderligt är att i dessa aktstycken de medel, för hvilka husen inlösts eller den så kallade rubelfonden betecknas såsom en den Kongl. familjens enskilda tillhörighet. Intet är mera visst än att denna uppgift hvilat på ett misstag. Rubelfondens historiska utgångspunkt — jag behöfver knappast nämna det — är den andra hemliga s. k. additionella konvention, som är fogad till den vintern 1812 i Petersburg afslutade allians-traktat. Denna konvention ingicks i Åbo den 18 Augusti nyssnämnda år. Det heter der i ingressen: “Hans Maj:t Konungen af Sverige och Hans Maj:t Kejsaren af Ryssland, erkännande att i de Europeiska affärernas närvarande läge det vore nödigt att gifva en större utveckling åt bestämmelserna i det alliansfördrag, som mellan dem slutits i St Petersburg den $\frac{5 \text{ April}}{24 \text{ Mars}}$ innevarande år, för att påskynda den tid-

punkt, då Hans Maj:t Konungen af Sverige måtte kunna företaga en diversion på tyska fastlandet till Ryska arméens förmån, hafva derför bemyndigat sine plenipotentiärer“ (Grefvarne Carl Löwenhjelm och Nik. Romanzoff) “att afsluta en andra additionell konvention till den förutnämnda off- och defensivallianstraktaten“. I 7 artikeln af denna additionella konvention heter det att, såsom ett prof på den personliga vänskapen mellan Kejsaren af Ryssland och Hans Kongl. Höghet Kronprinsen af Sverige, den förre ville bispringa Sverige med ett lån å en och en half million rubel inom 8 månader efter ratifikationernas utväxlande. Vidare stadgas att första afbetalningen skulle ega rum en månad efter ratifikationsutväxlingen till belopp af 300,000 rubel, att resten af summan skulle succesivt, inom den öfverenskomna tidrymden, erläggas hvarje gång med lika belopp. Det skulle, heter det vidare, bero af Kejsaren att betala denna summa delvis eller hel och hållen vare sig i assignater eller spanmål och mjöl. Konungen i Sverige förband sig att på verksammaste sätt, som ske kunde, återbetala detta lån till Kejsaren inom en tidrymd af 16 månader efter Norges förening med Sverige, och längre fram i konventionen föreskrifves till förekommande af möjliga framtida tvister den kurs, som vid återbetalningen skulle följas. Näväl — det är en traktat, som innehåller stadganden om ett subsidielån åt Sverige. Det är icke ett kontrakt mellan dåvarande Kronprinsen af Sverige och Kejsaren af Ryssland om en personlig gåfva af den senare till den förre, utan en traktat rörande ett subsidielån till svenska staten. För öfrigt gälde äfven den tiden 58 § Regeringsformen, om hvars innehåll jag förmodligen icke behöfver erinra. Det är således ett misstag, hvad som uppgifves i 1819 års Kongl. bref, att egendomarne vid Gamla Norrbro blifvit inlösta för medel, som tillhörde Carl XIII och hans efterträdare på svenska tronen personligen.

Så, som jag nyss uppläste 1819 års Kongl. bref, lyder detta nya Helgeandsholmsbeslut, som tyvärr är mera autentiskt än det gamla.

*Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)

Med detta bref afslutas det första skedet af Helgeandsholmsfrågans historia.

Derefter var icke på lång tid någon fråga om Helgeandsholmens förskönande. Man fick den anskrämliga bazarbyggnaden, efter hvad det säges, en god affär i egarnes händer, och i början af 1850-talet hade man kommit så långt i motsatt riktning mot den, som gjort sig gällande 1816, att, då Kongl. Maj:t af 1853—1854 årens riksdag begärde för civillistan ett räntefritt lån af 30,000 Rdr Bko för uppförande af ett ridhus utmed kajen vid södra armen af Norrström, vederbörande bland motiven kunde anföra att "genom en sådan byggnads uppförande vunnes jemväl ett prydligare utseende för denna mest besökta del af hufvudstaden". Så långt hade man då kommit. Och med Riksdagens afslag å denna nådiga proposition slutar frågans andra skede.

Omsider förklarade Kongl. Maj:t i skrifvelse till Öfverståthållare-embetet af den 9 Februari 1856, att Kongl. Maj:t var sinnad att, när hofstallets flyttning kunde verkställas, låta borttaga de honom enskildt tillhöriga hus och kostnadsfritt till vederbörande upplåta tomtplatserna, samt att Kongl. Maj:t uppdragit åt en komité att uppgöra förslag till hofstallets förflyttande och holmens förskönande. Alldens-tund frågan sålunda sedan 1856 varit öfverlemnad till en komité, af-slog 1859—1860 årens Riksdag en på Riddarhuset väckt motion i ämnet. Men komitén arbetade så i det tysta, att man ännu icke lyckats framdraga någonting af dess mystiska verksamhet. Komitén blef ändtligen 1865 upplöst, utan annat känt resultat än det att komitén i tio år uppehållit främjandet af en för hufvudstaden och hela landet viktig fråga. Dermed slutar frågans tredje skede.

Det yngsta eller fjerde skedet af frågans historia är känt af samtliga Kammarens ledamöter och dervid vill jag icke uppehålla mig vidare än, att jag något litet betraktar det allra färskaste aktstycket, nemligen Banko-Utskottets nu föredragna utlåtande. Hvad skulle vi, Herr Talman, vinna genom att antaga detta förslag? Jag ber att få göra en liten kalkyl. Enligt de handlingar rörande detta ärende, som för kort tid sedan utdelades till Riksdagens ledamöter, uppskattas marken, som för stalletablissemnet skulle erfordras på Artilleriplanen, till 950,700 kronor; och såvidt jag förstår, är denna uppskattning, 5 kronor per kvadratfot, ytterst låg. Dertill kommer värdet af de byggnader på samma plats, hvilka skulle rifvas, eller 100,000 kronor, och vidare för uppförande af nytt stalletablissemnet 1,200,000 kronor, oberäknadt materialvärdet af de gamla stallbyggnaderna å Helgeandsholmen. Detta gör, sammanlagdt, uti fast och rörligt kapital 2,250,700 kronor. Och hvad är det, som med denna utgift skulle vinnas? Vi skulle dermed på sätt och vis vinna en osäker, vilkorlig rätt att möjligtvis på Helgeandsholmen få uppföra ett riksbankshus. På sätt och vis, säger jag, skulle vi vinna en osäker, vilkorlig rätt; ty vid denna rättighet äro fästa några bestämmelser, om hvilka hvarken Kongl. Maj:t eller Riksdagen kan besluta — vilkoret att Stockholms stad skall till ett pris, om hvilket för närvarande intet kan yttras, inlösa bazarbyggnaden på Norrbro. Jag har förut erinrat

att, derest ingen byggnad uppföres på Helgeandsholmen, utan denna lemnas fri och öppen, staden har rättighet att inlösa nämnde byggnad för ett belopp af 101,000 kronor, men att, i händelse der förlägges ett Riksbankshus, Stockholms stad är skyldig ersätta egarne af bazarbyggnaden all den förlust, de få vidkännas genom att afstå en byggnad, som gifver dem, efter hvad jag hört uppgifvas, årligen åtminstone 20 procent. Vidare skulle kommunen åtaga sig att för en lågt beräknad kostnad af 800,000 kronor anlägga öppna platser, kajer och gator på holmen, detta allt för att åt hufvudstaden förvärfva prydnaden af en stallbyggnad vid den stora boulevard vid Nybroviken, som staden bekostat med elfva à tolf hundra tusen kronor. Och hvad skulle sedermera det föreslagna riksbankshuset komma att kosta, och huru skulle det se ut, detta hus, som vi härmed icke tillförsäkras annat än ur osäker, vilkorlig rätt att uppföra på Helgeandsholmen? Derom veta vi ingenting. Jag vill icke begagna starka uttryck, men ett sådant förslag som detta slår något starkt vissa berättigade känslor hos oss midt i ansigtet.

Jag anhåller, Herr Talman, att Kammaren nu täcktes afslå allt hvad Utskottet i föreliggande ntlåtande hemställt.

Herr Helander: Hur nyttigt det än möjligen kunde vara ur affärsrörelsens synpunkt för Riksbanken att få en ny byggnad åt sig uppförd, så är jag dock långt ifrån öfvertygad om nödvändigheten häraf. Deremot är det min bestämda åsigt att ett nytt riksdagshus är af behovet påkalladt, anseende jag att beslut härom borde fattas ju förr, desto hellre, med afseende på den tid af flera år, som sannolikt kommer att åtgå innan en sådan byggnad blefve färdig. Det är visserligen ännu för tidigt att yttra sig i denna fråga, men jag vill dock tillåta mig nämna, att jag anser det skulle vara omöjligt att, åtminstone för närvarande, med hänseende till de dryga kostnaderna och andra omständigheter, få ett nytt riksdagshus uppfördt på Riddarholmen. I så fall har man intet annat att välja på än att förlägga riksdagshuset på vestra delen af Helgeandsholmen, just der hvarom det nu är fråga att uppbygga ett nytt riksbankshus. De komiterade, som haft i uppdrag att utse bästa och lämpligaste läget för riksdagshuset, hafva uttalat sig till förmån för denna plats. Men nu har den invändningen framkommit, att i anledning af Kongl. Maj:ts skrifvelse af den 3 December 1880 man icke vidare anser sig kunna till Helgeandsholmen förlägga någon annan allmän byggnad än riksbankshuset. För min del kan jag dock icke se att något sådant hinder ligger i ordalagen af denna skrifvelse. Efter hvad jag förstår, innefattar densamma icke något annat än ett svar på bankofullmäktiges framställning till Kongl. Maj:t, hvari Kongl. Maj:t uttryckt de vilkor, under hvilka förläggandet på Helgeandsholmen af en byggnad för riksbanken medgifves. Jag antager till och med, att om fullmäktige i riksgäldskontoret gjort framställning till Kongl. Maj:t om uppförande på Helgeandsholmen af ett riksdagshus, Kongl. Maj:t skulle med större nöje hafva gått in på ett sådant förslag än på det, som bankofullmäktige framställt. Emellertid bifalles nu detta förslag och om det sedan, vid pröfning af

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

Om uppförande af riksbankshus & Helgeandsholmen.
(Forts.)

frågan om ett riksdagshus, skulle inträffa att man kom till insigt, att lämpligaste läget för en dylik byggnad vore Helgeandsholmen, så hade man beröfvat sig möjligheten att dit förlägga riksdagshuset, så vida man icke vore hågad att på holmen placera begge de stora byggnaderna. Detta var anledningen hvarföre jag, då förevarande ärende andra gången bordlades, påyrkade frågans uppskjutande. Då, emellertid Kammaren beslöt att ärendet skulle bibehålla sin plats på föredragningslistan, hade jag nu, för vinnandet af ett sådant uppskjutande tänkt förena mig med reservanten, Herr Lyttkens, i hans yrkande om återremiss. Men då han afstått från detta sitt yrkande och det för öfrigt synes hafva föga utsigt till framgång, så har jag intet att välja emellan annat än rent bifall eller rent afslag å memorialet; och jag måste då förena mig i den näst föregående talarens yrkande om afslag.

Herr Wieselgren: I motsats mot näst föregående talaren — om jag förstod honom rätt — hyser jag en *bestämd* öfvertygelse i frågan, huruvida Riksbanken är i behof af en ny byggnad och, om så skulle vara, huruvida denna byggnad bör förläggas å Helgeandsholmen. Jag har under de år jag varit riksdagsman och under hvilka denna fråga hört till de stående, alltjemt haft den mening, att ett sådant behof som det nyss nämnda, i sjelfva verket icke förefinnes. Och ej heller hafva de skäl, hvarpå bankofullmäktige nu grundat sin framställning — och hvilka skäl fullmäktige naturligtvis måst söka få så kraftiga som möjligt för att bevisa sin meningsriktighet — ej heller hafva dessa skäl, säger jag, kunnat rubba ofvannämnda mia åsigt.

Det första skäl, som bankofullmäktige anföra, är att bankhusets inredning är föråldrad, att den är med rörelsens nuvarande gång föga öfverensstämmande samt för allmänhetens beröring med banken obehöfväm. Jag vill ingalunda bestrida att icke allt detta kan vara sant, enär jag icke så noga som fullmäktige kan känna till bankens inredning. Men det vågar jag påstå, att, om ock inredningen är föråldrad och obehöfväm, detta ingalunda nödvändiggör uppförandet af *ett nytt bankhus*; ty inredningen kan väl utan en så öfverdådig åtgärd förbättras. Förr än man med bestämda ord och öfvertygande bevis visat att detta är omöjligt, kan jag således icke tillmäta det skälet någon betydelse.

Såsom det andra skälet omnämnes Riksbankens olämpliga läge i afseende på eldfara. Häremot ber jag få göra den erinran, att då bankhuset stått på det ställe, der det nu befinner sig, i 201 år utan att detsamma, så vidt jag vet, under denna tid varit utsatt för eldsolycka, man desto mindre *nu* torde för eldfarans skull behöfva ett nytt bankhus, som huvudstadens eldsläckningsanstalter aldrig varit i så förträffligt skick som de för närvarande äro. Har bankhuset i öfver 200 år stått oskadadt på sin gamla plats, under det att eldsläckningsanstalterna varit ojemförligt sämre än nu, så anser jag icke obefogadt att hoppas att, det bör kunna derstädes kvarstå under lika lyckliga omständigheter åtminstone under hälften af den nu gångna tiden eller omkring ännu 100 år.

Såsom det tredje skälet för bankhusets förflyttande anföres, att

dess läge skulle ur affärslivets och penningarörelsens synpunkt vara otillfredsställande. Men ej heller härpå kan jag gå in, då affärslivet nu ändå mer än förr väl må vara oberoende af Riksbankens läge. Nu finnes det ju telefonledningar i alla riktningar, hvarigenom Riksbanken kan sätta sig i omedelbar förbindelse med nära nog hvilken affärslokal som helst i Stockholm, och genom stadens spårvägar kan nu den makligaste person, den tröttaste bokhållare snabbt förflytta sig från stadens mest aflägsna trakter till Riksbanken. Dessutom tror jag, att affärslivets centrum här i hufvudstaden icke kan vara förlagdt vid annan plats än Skeppsbron, eller just i den trakt der Riksbanken är belägen. Derjemte har man ju redan, hvarom ock bankofullmäktige välvilligt påmint, hittat på den utvägen att inom de stadsdelar, der sådant befunnits för rörelsen behöfligt, förlägga afdelningskontor af Riksbanken; och jag vet ej hvad som hindrar att Riksbanken skaffar sig flera sådana, om så behöfves, och inreder dem på det för allmänheten mest beqväma sätt utvida anspråk kunna fordra.

Då härtill kommer, att bankofullmäktige stannat med sin önskan om en ny banklokal vid tomter, som i inköp skulle kosta 1,200,000 kronor, och då jag gissar, att ett bankhus, som skulle uppföras på dessa dyra tomter, icke komme att kosta mycket mindre, så får jag upprigtigt säga att, hur lönande än den rörelse må vara som svenska folket genom sin Riksbank bedriver, jag måste anse den här föreslagna åtgärden, derest den skulle komma att beslutas, såsom bevis på ett oförstånd i affärsverksamhet, som gränsar till det oförlätliga.

Med dessa åsigt har jag sålunda kommit till samma resultat, samma yrkande som de två näst föregående talarne. Jag är fullt besluten att å betänkandet rösta afslag, om proposition hvarå jag också får hos Herr Talmannen anhålla.

Herr Gustaf Jonsson: Jag vill icke inlåta mig på de vidlyftiga historiska afhandlingar om traktater m. m., som den ärade talarren på stockholmsbanken funnit lämpligt meddela Kammaren. De höra efter mitt förmenande föga eller intet till denna fråga.

Jag har begärt ordet endast för att bemöta de formella betänkligheter mot Banko-Utskottets föreliggande förslag, hvilka anförts af en utaf reservanterna, tillika vice ordförande i Utskottet. Dessa betänkligheter, hvilka jag känner till redan från den tid, frågan var före i Banko-Utskottet, bestå deri, att Utskottet icke skulle hafva egt rätt att behandla frågan såsom det gjort, när densamma vore af natur att tillhöra sammansatt Stats- och Banko-Utskotts behandling. Men som här förelåg hvarken någon Kongl. proposition eller någon enskild motionärs förslag, så ansåg Utskottet att frågans hänskjutande till sammansatt Stats- och Banko-Utskott skulle vara mot grundlagen stridande. Hvad som ligger till grund för Banko-Utskottets förevarande memorial är bankofullmäktiges deri omnämnda framställning till Utskottet, hvilken framställning åter föranledts af Kongl. Maj:ts till fullmäktige i slutet af sistlidne år i ämnet aflättna skrivelse. Nu har Utskottet genom sitt förevarande memorial velat till Riksdagens kännedom och pröfning framlägga dessa af Kongl. Maj:t och bankofull-

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

*Om upp-
förande af
riksbankshus
& Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

mäktige gjorda förslag. Detta har Utskottet ansett vara sin pligt. Om Utskottet hade afslagit fullmäktiges skrifvelse, så hade frågan aldrig framkommit till Riksdagen; men den vägen ansåg Utskottet sig icke böra beträda. Utskottet ansåg Riksdagen böra få tillfälle att pröfva frågan; och Riksdagen kan nu, om den så finner för godt, afslå bankofullmäktiges framställning.

Emellertid, efter dessa under åratal upprepade anspråk på att få frågan om Helgeandsholmen afgjord, — och detta icke minst från Stockholms kommun, som ju vill åtaga sig att ordna holmen såsom dess utmärkta läge och skönhetsbegreppet det fordra, — och då Banko-Utskottet nu gjort sig all möda att få en för såväl Riksbanken som hufvudstaden tillfredsställande lösning af frågan, så förefalla åtminstone för mig, ej mer hemmastadd än jag är i dessa mystiska vägar, den tvekan och det motstånd, som här försörjas, högst besynnerliga. Jag vore nästan färdig tro, att vi aldrig skola få ett tillfredsställande slut på denna dock i flera hänseenden allmänvigtiga sak. För den, som helt enkelt ser saken från den sidan, att han vill ordna den på ett lämpligt sätt, tror jag icke att förslaget skall möta så stora formella betänkligheter, att det icke, med god vilja, bör kunna bifallas.

Här är visserligen ett mycket stort och omfattande förslag framlagdt, att i sammanhang med denna fråga äfven afgöra frågan om Artilleriplanens ordnande; men Utskottet har icke ansett det tillkomma sig att betrakta saken från den sidan, ty detta tillhör ett annat Utskott, nämligen Stats-Utskottet, utan Utskottet har uteslutande bedömt frågan från bankens intresse att få en tomtplats för ett nytt bankhus, och hvilken nödvändighet har af bankofullmäktige tid efter annan framhållits som skulle blifva betryggande för framtiden så väl för eldfara som i många hänseenden för bankens rörelse och affärsverksamhet. Många finnas som tro att, om platsen för det nya bankhuset blefve den nu föreslagna, skulle banken komma att öka sin vinst för hvarje år icke obetydligt. Jag föreställer mig att någon hänsyn bör tagas äfven härtill, när man skall bygga ett nytt bankhus. Detta är mitt sätt att se saken.

Hvad beträffar olämpligheten af det nuvarande bankhuset med dess inredning och läge, så lär det väl icke vara mera än en mening, att husets belägenhet med nuvarande åbyggnads föråldrade skick hvarken är tidsenlig eller lämplig. Äfven med afseende derpå torde det vara skäl att icke göra för stort motstånd, ty den tid kan komma, då det kan blifva svårt att få så lämplig tomt för uppförande af ett bankhus på annat ställe som den af Utskottet föreslagna.

Har man något skönhetssinne och är man angelägen om Helgeandsholmens ordnande, bör man väl antaga det förslag, som Banko-Utskottet nu framlagt, och hvarå jag hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

Herr Dickson: Då alla talare, som hittills uppträdt, med undantag af den siste talaren, stannat vid samma yrkande, som jag kommer att framställa, så skulle jag kunnat helt tyst ansluta mig till dem,

men jag får dock anhålla att, då jag nu begärt ordet, få yttra mig något i frågan.

Detta af Banko-Utskottet framlagda förslag synes mig vara af den beskaffenhet, att Riksdagen i frågans närvarande skick hvarken kan eller bör bifalla det. Så många omständigheter äro förknippade med ett bifall till Banko-Utskottets förslag, att jag åtminstone omöjliga kan bifalla det. Det förefaller mig alldeles gifvet, att om Riksdagen skulle bifalla hvad Banko-Utskottet här föreslagit, så skulle Riksdagen i och med detsamma hafva besvarat en Kongl. proposition, som för närvarande ligger under behandling af Stats-Utskottet, nemligen Kongl. Maj:ts proposition om uppförande af ett hofstall på Artilleriplanen. Ett bifall till Banko-Utskottets förslag skulle vara att på förhand lemna bifall till ett ärende, som ännu icke förekommit till Riksdagens behandling.

Om jag betraktar denna fråga i hela dess vidd, så kan jag göra detta antingen såsom representant för svenska folket eller ock ur ren stockholmssynpunkt. Vore jag en representant för Stockholm, så skulle det vara af största vikt för mig såsom stockholmare att få en så vacker plats som Helgeandsholmen aftröjd, så att den kunde blifva en prydnad för staden, hvilken den i sitt närvarande skick alldeles icke är; det skulle vara ett önskningsmål för mig att få stallet och alla andra nu på Helgeandsholmen befintliga byggnader undantröjda, och vore jag medlem af Stockholms municipalstyrelse, skulle jag gerna med min röst bidraga till dess förverkligande, men endast under det oeftergifliga vilkoret, att på denna plats icke skulle få finnas några byggnader. På det sättet skulle jag betrakta saken såsom stockholmare.

Såsom stockholmare skulle det vidare förekomma mig litet motbjudande att ett stall skulle uppföras å Artilleriplanen, en plats ämnad att i framtiden blifva en af Stockholms vackraste platser.

Såsom representant för svenska folket kan jag icke undertrycka den känslan, att det för detta ändamål begärda anslag 1,200,000 kronor för uppförande af ett hofstall är alldeles öfverdrifvet högt. Nu kan jag ganska väl föreställa mig, att orsaken dertill är den, att då den nya stallbyggnaden är afsedd att uppföras å en sådan plats som Artilleriplanen, så måste den göras af en monumental karakter, så att den icke blir en vanprydnad för platsen.

Det är också en annan fråga, som sammanhänger med den nu förevarande, och som gör att jag icke för närvarande kan biträda Banko-Utskottets förslag, nemligen förslaget om uppförande af ett nytt riksdagshus. Jag har läst det af Riksgäldskontorets fullmäktiges komiterade härom afgifna förslag, som Kammarens ledamöter fått emottaga; och jag kan icke neka till att det förslag, som der framstälts i en reservation af Herr Adelsköld, ganska mycket tilltalat mig både ur skönhetens synpunkt och för dess ändamålsenlighet. Detta förslag innebär, att man i en och samma byggnad skulle förena bankhus och riksdagshus. Skulle vi antaga det nu föreliggande förslaget, så blefve möjligheten att uppföra ett gemensamt riksdagshus och bankhus på Helgeandsholmen helt och hållet undanskjuten.

Om uppförande af riksbankshuset & Helgeandsholmen.
(Forts.)

*Om upp-
förande af
riksbankshus
& Helgeands-
holmen.*
(Forts.)

Här har äfven anmärkts af en talare från Göteborg, och jag kan till större delen deruti instämma med honom, att behovet af ett nytt hus för Riksbanken icke blifvit så fullständigt ådagalagdt, att Riksdagen nu borde besluta först en statsutgift af 1,200,000 kronor endast för förvärfvandet af tomtplatser å Helgeandsholmen, och sedan såsom en följd deraf ytterligare en statsutgift på minst 1,000,000 kronor, ty billigare lärer väl kostnaden för sjelfva det nya bankhuset ej kunna antagas blifva.

I betraktande af allt detta, alla de på förhand oberäkneliga kostnader, som skulle drabba statsverket, om vi genom bifall till Banko-Utskottets föreliggande förslag skulle taga första steget på denna bana, kan jag för min del icke biträda detsamma åtminstone i dess närvarande skick.

Huru litet jag än tycker om sammanblandning af olika frågor, måste dock frågan om Helgeandsholmens ordnande efter min öfvertygelse behandlas i sammanhang med frågan om uppförande af nytt hofstall och riksbanks- och riksdagshus. Det insåg jag redan innan jag hörde det uttalas här, isynnerhet då, såsom talaren på stockholmsbänken ganska riktigt anmärkte, det väl lärer vara alldeles omöjligt att nu förutse, huruvida Stockholms stad under de uppgifna villkoren skulle vilja ikläda sig de stora utgifter för staden, som Helgeandsholmens afrödjande skulle medföra.

Ärendet är ännu så litet utredt och så många andra frågor sammanhänga med det, att, ehuru jag för min del önskar såväl Helgeandsholmens förskönande som uppförandet af ett nytt riksdagshus, jag dock icke kan annat än sluta mig till de fleste föregående talarne och således yrka afslag å Banko-Utskottets förslag.

Herr Aspelin: Herr Talman! Mine Herrar! Den nu föreliggande frågan står i så nära sammanhang med åtskilliga andra frågor, nemligen dels den om uppförande af ett nytt riksdagshus, dels den om ett nytt hofstall, att man icke kan besluta i den ena utan att samtidigt binda sig beträffande besluten i de andra. Man kan svårigen tala i den ena frågan, utan att äfven vidröra de andra; och det är därför jag måste bedja Kammaren ursäkta, att jag icke uteslutande kan hålla mig till nu föreliggande om uppförande af nytt riksbankshus.

Det är i allmänhet lättare att säga hvad man icke vill eller icke bör göra, än att tillika säga hvad man vill och bör göra; och så är förhållandet äfven härvidlag. Här har föreslagits ett nytt riksdagshus på den plats, der Generalstabens hus nu ligger, och denna byggnad har ansetts skola uppgå till en kostnad af omkring 6 millioner. En tredjedel af detta belopp borde likväl vara tillräckligt för detta ändamål. Det synes mig högst olämpligt att lägga ned en så stor summa som 6 millioner på en monumental byggnad, till hvilken man skulle färdas fram genom ett trångt pass och som med undantag af takresningen skulle blifva synlig endast från kungsholmstrakten. Icke heller skulle jag vilja understödja Herr Adelskölds förslag att i ett och samma hus på Helgeandsholmen inrymma såväl riksdagshus och riksbankshus som möjligen äfven riksgäldskontor. Denna byggnad skulle nemligen till

följd af sitt läge nära till Kongl. slottet lida af Kongl. slottets allt för nära granskap, på samma gång den äfven i viss mån skulle förtaga något af slottets effekt. Den skulle äfven bortskymma just den vackra utsigten åt målarestränderna, hvilken man vill söka få fram genom afrödjandet af Helgeandsholmen.

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

Att Riksbankens nuvarande hus hvarken är ändamålsenligt inredt eller dess läge fördelaktigt, i synnerhet om man jemför detsamma med andra penningeinträttningar här i Stockholm, lärer väl icke kunna förnekas. Medgifvas måste väl också, att Helgeandsholmen vore en god plats för ett nytt riksbankshus. Men Helgeandsholmen skulle också vara en utmärkt plats för hvilken byggnad som helst. Jag tilltror mig icke att bedöma om och i hvad mån Riksbanken bör ombyggas eller förflyttas, men att i ett och samma hus på Helgeandsholmen inrymma såväl riksdags- som riksbankslokaler torde väl vara att uppresas ett minnesmärke för framtiden, som visar att 1881 års Riksdag icke viste taga vara på den sköna plats i hufvudstaden, som skulle kunnat erhållas genom afrödjandet af byggnaderna å Helgeandsholmen.

Att förlägga det nya riksdagshuset till Carl XIII:s torg, såsom äfven blifvit i en reservation föreslaget, torde vara att alltför mycket inkräkta på en af Stockholms vackraste och mest besökta promenadplatser.

Hvad beträffar det nya hofstallet, må det väl medgifvas att 1,200,000 kronor är mycket penningar för uppbyggandet af ett stall. Men då man tager i betraktande att i denna summa inbegripas icke endast kostnaderna för byggandet af hofstallet, utan äfven kostnaderna för förvärfvandet af 4 hus och tomter å Helgeandsholmen, kan jag icke finna att den är så mycket att fästa sig vid, i synnerhet då man talar om att lägga ned 6 millioner på uppförandet af ett nytt Riksdagshus.

Dock, till byggande af ett hofstall på Artilleriplanen kan jag icke gifva min röst. Man har visserligen sagt, att de olägenheter, som af en sådan byggnads uppförande på nämnda plats vore att befara, icke vore större, än att de skulle kunna undvikas derigenom, att byggnaden uppfördes i en prydlig stil. Men man måste ihågkomma, att en stor del af det unga Stockholm uppvuxit i denna trakt, som på senare tider vunnit betydligt i skönhet genom den nya till Djurgården ledande strandgatan; och det kan väl icke vara skäl att på en af Stockholms vackraste platser uppföra en byggnad af sådan beskaffenhet, att den måste omgifvas med yttre prydnader för att dölja hvad den sluter inom sig — någonting, som dock, efter min tanke, icke ens på detta sätt skulle kunna fullkomligt lyckas.

Man har äfven föreslagit att uppbygga ett hofstall på den plats, der serafimerlasarettet är beläget, i hvilket fall detta senare skulle förläggas till den plats, som nu upptages af garnissonssjukhuset, hvilket åter skulle förflyttas till Ladugårdsgärdet. Detta vore naturligtvis att på en omväg lösa frågan; men kostnaderna derfor torde dock icke behöfva blifva så afskräckande, som man velat göra troligt. Vi hafva nemligen att under någon af de närmaste riksdagarne motse en Kongl.

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

proposition om beviljande af ett anslag af 750,000 à en million kronor för ombyggande af serafimerlasarettet. Och om detta senare sjukhus blefve inredt der, hvarest garnisonssjukhuset nu är beläget, torde icke för detta ändamål så stor del af nämnda summa behöfva åtgå, att icke en betydlig del deraf blefve öfrig för att användas till garnisonssjukhusets förflyttning till den plats, jag nyss nämnde.

Då emellertid så många förslag att ordna alla dessa frågor föreligga, skulle jag för min del helst önska, att med deras afgörande uppsköttes, till dess de blifvit bättre utredda, och att de derefter samtliga finge pröfvas i ett sammanhang. Emot ett sådant uppskof ställa sig visserligen tvenne omständigheter, den ena, att Kongl. Maj:t begärt ett nytt hofstalls uppbyggande på artilleriplanen, den andra att Kongl. Maj:t såsom vilkor för att Helgeandsholmen skulle upplåtas till riksbankens disposition utfäst, att redan vid innevarande riksdag beslut skulle fattas om hofstallets förflyttande till artilleriplanen. Då emellertid Kongl. Maj:t sannolikt mindre fäst sig vid platsen, der hofstallet blir beläget, blott att den blir lämplig, och då, efter hvad jag hört sägas, Kongl. Maj:t utfäst nyssnämnda vilkor, emedan grundlig reparation å de å Helgeandsholmen belägna byggnaderna ej längre kan uppskjutas, men icke för att tvinga Riksdagen att nu fatta beslut i frågan, så får jag, under förhoppning att Kongl. Maj:t icke illa upptager ett uppskof med frågans afgörande och under antagande att Riksdagen afslår äfven de andra frågor, som med den förevarande hafva sammanhang, yrka rent afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Liss Olof Larsson: Det kunde synas temligen ogrannlaga att söka taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk, då den visat sig vara så upprörd och icke tyckes vilja afhöra något vidare yttrande i frågan. Jag skulle icke heller hafva stört den sköna harmoni, som hittills gjort sig gällande, om jag kunde vara med om att, såsom de fleste föregående talarne, endast riva ned. Men det är väl icke om detta man skall bemöda sig, utan om att söka göra det bästa möjliga af det förslag, som föreligger.

Jag vill för ingen del försvara Utskottets förslag, utan, om det gälde att rösta för rent afslag å eller bifall till detsamma, så skulle jag obetingadt göra det förra. Men hvarför jag begärt ordet, är för att göra ett yrkande, som hittills icke blifvit framställt, nemligen om återremiss af Utskottets betänkande. Det förvånade mig icke så litet, när jag hörde Herr Lyttkens, hvilken reserverat sig emot Utskottets beslut och dervid förordat ärendets återremitterande, nu här i Kammarren återtaga detta yrkande och påyrka rent afslag å Utskottets hemställan. Och likaså har det förvånat mig, att de fleste andre talare, som uppträdt, slutat med att äfven yrka afslag, oaktadt deras bevisföring varit sådan och de premisser, de begagnat, varit af den beskaffenhet, att de bort komma till ett helt annat slut, nemligen till att påyrka frågans återremitterande för att få den närmare utredd. Sålunda yttrade Herr Lyttkens, att de föreslagna kostnaderna för hofstallets förflyttande från Helgeandsholmen vore, efter hans förmenande, allt för stora i förhållande till den nytta, som dermed vunnos.

*Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Äfven jag är af den åsigt, att dessa kostnader äro för stora, om icke något annat och mera dermed kunde vinnas, än att endast Riksbanken blefve förlagd på Helgeandsholmen och den del af densamma, som deraf icke upptoges, blefve öfverlemnad till Stockholms stad att såsom en öppen plats af staden för all framtid begagnas. Men efter mitt sätt att se saken vore det derföre mycket förståndigare att återremittera frågan, i syfte att få den i hela dess vidd af ett sammanfatt Banko- och Stats-Utskott behandlad.

Det är emellertid ganska ledsamt att frågan kommit i det skede, hvori den nu befinner sig, och skulden dertill är att söka hos Banko-Utskottet, som behandlat endast den sida af frågan, som rör Helgeandsholmen, oakadt frågan har flera sidor, som samtidigt bort beaktas. Frågan om Helgeandsholmen står nemligen uti oskiljaktigt sammanhang med Kongl. Maj:ts proposition om hofstallets förflyttande till Artilleriplanen. Det skulle således visa allt annat än grannlagenhet emot Kongl. Maj:t, om Riksdagen nu afsloge Utskottets förslag, emedan den derigenom äfven på förhand hade afslagit Kongl. Maj:ts nyssnämnda proposition, utan att den i grundlagsenlig ordning blifvit af Utskottet behandlad.

Men med dessa två frågor sammanhänger äfven en tredje, i afseende å hvilken Riksdagen uppdragit åt sina fullmäktige i Riksgäldskontoret att åstadkomma utredning, hvilket nu äfven skett, och det är frågan om lämpligaste platsen för ett nytt riksdagshus. Denna sistnämnda fråga anser jag, som sagdt, jemväl stå i så nära sammanhang med de båda öfriga, att jag för min del skulle anse det högeli- gen önskvärdt, att de alla tre finge på en gång behandlas af Sammanfatt Stats- och Banko-Utskott, i stället för att, som nu synes vara meningen, behandla dem bitvis, hvar och en för sig. Nog är det ganska lätt att plocka sönder en fråga, men om det är rätta sättet att komma till något resultat, det skall jag låta vara osagdt.

Af en talare på stockholmsbanken fingo vi nyss den upplysningen, att han i denna fråga talade såsom representant icke för Stockholms stad, utan för hela landet. Ja, jag vill gerna tro det, likasom jag hoppas, att man här i allmänhet icke uppträder såsom representant för den ena eller andra orten, utan ser på det stora hela; fast nog ser det ibland litet besynnerligt ut med den saken, men det beror väl på den olika uppfattningen. ●

Samme talare yttrade äfven, att historien om Helgeandsholmen var en både lång och sorglig historia. Ja, nog är det en lång historia och äfven, om man så vill hafva det, sorglig, men då borde man väl äfven, efter mitt sätt att se saken, vara angelägen att någon gång få slut på den historien, men nog tviflar jag på, att det kan ske, om man behandlar frågan såsom han och biträder hans yrkande. Han läste derefter upp en hel del gamla dokument, som skulle belysa frågan; ja, dem har jag ockå läst, och hvar och en som läst Crusenstolpes bok — jag tror den heter: "Carl Johan och Svenskarna" — har ockå läst dessa dokument, så icke behöfver man forska i arkiven för att skaffa sig de upplästa afskrifterna; det var sålunda icke något nytt, han meddelade. Men jag vet icke hvad den talarens

*Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

mening var med att nu komma och söka rifva upp dessa gamla sår, då dermed intet kan vinnas, ty hans syfte dermed fick Kammaren icke veta. Svårligen lär han väl kunna vilja, att Riksdagen nu skulle anhängiggöra rättegång mot Hans Maj:t Konungen för att få igen de ifrågavarande tomterna. Detta förbjuder ju grundlagen, om icke annat. Och icke vet jag, huru man skulle kunna vinna något med en sådan rättegång, äfven om den annars vore möjlig. Jag vill visserligen icke påstå, att frågan om eganderätten till dessa tomter blifvit behandlad så alldeles i laga ordning, men deremot tror jag att på den tiden likasom nu hvarje regeringshandling granskades af vederbörande Konstitutions-Utskott, och då der någon anmärkning icke i denna fråga blifvit framställd, lär väl regeringen få anses hafva fått décharge för sitt tillvägagående i den saken. Att nu komma och granska en regeringshandling, som tillkommit år 1818, lär väl svårligen gå för sig; och derföre tror jag vi nu kunna lemna den saken alldeles åsido, och att det är klokast att icke rifva upp så gamla saker, utan i stället söka så snart som möjligt få slut på denna långa och sorgliga historia. För öfrigt, om den ärade talaren hade velat vara konsekvent, så borde han väl äfven, då han talade om Helgeandsholmens historia, hafva nämnt något om bazarbolaget och det sätt, hvarpå detta bolag tillkom och fick dispositionsrätt till en del af holmen; men besynnerligt nog kom han der till det resultat, att man vore tvungen betala hvad helst bolaget kunde komma att begära i ersättning för den tomt, som det fått åt sig upplåten, ehuru väl man äfven skulle kunna draga i tvifvelsmål, om äfven den upplåtelsen skett i laga ordning. Detta förbigick dock den ärade talaren helt och hållet. Naturligtvis berodde denna hans uraktlåtenhet alls icke på att den saken berörde ett mäktigt intresse, utan af något helt annat skäl. Men då han annars så fullständigt redogjorde för historien om Helgeandsholmen, synes det mig vara en stor lucka att icke alls röra vid den saken.

Han talade äfven något om de stora kostnader, som skulle blifva en följd af att man nu antoge Hans Maj:t Konungens anbud att afstå sina tomter på Helgeandsholmen, "ty", sade han, "Artilleriplanen är i sitt nuvarande skick värderad till 900,000 kronor och något derutöver". Ja, det är visserligen sant, men jag undrar hvad talaren skulle säga, om någon skulle sätta i fråga att staten för att få någon inkomst af en så dyrbar plats, skulle dela upp Artilleriplanen i tomter, som sedan försåldes och bebyggdes. Nej, meningen är nog att få behålla denna plan såsom fri och öppen plats, men det har staten ingen inkomst af. Ätminstone vet jag icke, att statsverket för närvarande har ett enda öres inkomst af platsen. Det torde sålunda icke vara skäl att vid bedömandet af kostnaderna för det nya stallet taga i beräkning Artilleriplanen till ett sådant pris, då som sagdt den icke inbringar statsverket ett enda öre.

Men, säger man vidare, det vore ju att alldeles skämma bort en så vacker plats som Artilleriplanen, om man dit förlade en sådan byggnad som ett stall. Ja, jag har senast i dag varit i tillfälle att se de ritningar, som äro uppgjorda för den ifrågasatta byggnaden, och nog förefaller det mig, fastän jag naturligtvis icke förstår mig

på den saken, som skulle åtminstone fasaden åt Nybroviken enligt dessa ritningar, långt ifrån att skämma bort platsen, tvärtom blifva en prydnad för Ladugårdslandet och hela staden.

Emellertid får jag bekänna, att jag aldrig ansett Artilleriplanen vara någon synnerligen lämplig plats för ett hofstall, vare sig ur sanitär synpunkt eller af andra skäl, men jag har underordnat mitt omdöme under deras, som väl torde förstå den saken bättre än jag. Det är ju af åtskilliga myndigheter och äfven af Kongl. Maj:ts regering föreslaget att dit förlägga stallet och det torde väl få anses ligga i deras intresse likaväl som i mitt eller hvilken annans som helst att Stockholm blir förskönadt och ej göres osundt. Dessutom hafva jemväl Stockholms stadsfullmäktige sjelfva en gång, jag tror det var 1873, förklarat Artilleriplanen vara en för detta ändamål lämplig plats, då de ingingo på tombyte, — om jag minnes rätt — just för detta ändamål. I den år 1876 af Kongl. Maj:t tillsatta komité, uti hvilken Stockholms stads öfverståhållare var ordförande, förklarade de sig vilja hafva stallet förlagdt till Veterinärinstitutets tomt; men bland dem, som reserverade sig mot beslutet och förklarade denna tomt olämplig, var just ordföranden, öfverståhållaren, som förklarade att Artilleriplanen var den allra lämpligaste. Då en sådan auktoritet som han yttrar sig till förmån för den ifrågavarande platsen, må jag låta mina åsikter fara, hvarföre jag icke vidare skall hålla på den meningen att det skulle vara olämpligt att förlägga hofstallet på den platsen. Nu säger mau att behofvet af ett nytt riksbankshus och nyttan af att förlägga det å annan plats än banken nu har icke blifvit behörigen utredt; och hvarken fullmäktige eller Utskottet hafva i det hänseendet framlagt fullgiltiga skäl. Jag skulle anse såsom en förnärmelse mot Riksdagen att behöfva upprepa alla de skäl, som här för redan anförts och blifvit af Riksdagen pröfvade och godkända. I det vid 1872 års riksdag framlagda förslag i ämnet upptogos de allra flesta af de skäl, som tala för riksbankshusets förflyttande till Helgeandsholmen; och dessa skäl gillades af Riksdagen. Detsamma skedde vid 1873 års riksdag. Jag skulle kunna uppräknå flera tillfällen, då Riksdagen förklarat Helgeandsholmen vara den lämpligaste plats i Stockholm för en sådan byggnad som den nu ifrågavarande. Jag hade således tänkt att den frågan redan vore afgjord, så att den icke vidare behöfde än ytterligare blifva föremål för diskussion. Man säger att den föreslagna löseskillingen 1,200,000 kronor är för mycket för att få bygga å Helgeandsholmen. Jag medgifver att summan är ganska stor — och den är för stor, om dermed endast afses att förverkliga det förslag, som blifvit i Banko-Utskottets föreliggande betänkande framlagdt — men den är icke för stor, om man på den platsen kan förlägga både bank- och riksdagshus. Jag har hört åtskilliga personer yttra att en köpeskillning af 1,250,000 kronor för en annan tomt, som, så att säga, hänger på en bergvägg här å Riddarholmen, ock är för hög; men när det blir fråga om tomten å Helgeandsholmen, då anses 1,200,000 kronor genast vara för mycket. Det har ock varit egendomligt att se, huru Stockholms stads tidningspress, isynnerhet under de sista dagarne, gjort allt hvad i dess för-

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)

måga stått för att sönderrifva denna fråga; likaså har talaren på stockholmsbänken i afton i det afseendet gjort sitt bästa. Så väl pressen, som den värde talaren önska visserligen Kongl. stallets bortflyttande från Helgeandsholmen, men långt bort måste det, och kostnader får det icke blifva och framför allt icke för Stockholm. Att göra holmen till öppen plats, önska somliga, men att Stockholm skulle betala något därför, det kan ej komma i fråga, nej bevars; det såg man tydligen, då Stockholms stadsfullmäktige derom yttrade sig för 2 eller 3 år sedan. Nytt riksdagshus och nytt riksbankshus önskas äfven, ty det varder nog en försköning af hufvudstaden, men när det blir fråga om en hygglig och sådana byggnader värdig plats, då — ja, då stretas det emot af alla krafter. Det synes nästan som om de annars så älskvärda stockholmarne blifvit någon smula bortskämde genom alla de stora och många fördelar, af hvilka de äro i åtnjutande och som de göra sig förvissade om att man hvarken vill eller kan taga ifrån dem. Jag är öfvertygad derom, att, om vi beslutade att förflytta riksdagshuset, riksbanken — ja, hofstallet och så vidare från Stockholm till någon annan stad, så skulle denna senare med så att säga uppräckta händer upplåta sina bästa platser för dessa byggnader, och betala till på köpet. Men herrar stockholmare, som äro säkra om att dessa byggnader måste fortfarande som hittills finnas i hufvudstaden, streta af alla krafter emot hvarje förslag, som göres för att få dessa frågor bragta till slut. Det är således icke godt att veta, hvad man i en sak, sådan som denna, skall göra. För min del får jag förklara att jag, så vidt sig göra låter, och så vidt hela landets bästa dermed icke åsidosättes, vill bidraga till hufvudstadens förskönande och alla med dess bästa förenliga åtgärder, men att jag i alla händelser sätter hela landets fördel i främsta rummet. Och för dessa åsigt bör jag icke rättvisligen kunna klandras, ens af stockholmarne. Nu har genom det sätt, hvarpå Banko-Utskottet behandlat saken, frågan kommit i ett mycket olyckligt skede. För att kunna i någon mån rätta det begångna misstaget borde man enligt min åsigt återremittera betänkandet, under den förutsättningen, att Sammansatt Banko- och Stats-Utskott komme att behandla hithörande frågor i ett sammanhang.

Jag kan naturligtvis icke på förhand säga till hvilket resultat ett sådant Utskott skulle komma, innan jag sett dess utlåtande i frågan. Men högst nödvändigt är att denna sak icke afklippes förr än andra i sammanhang dermed stående frågor blifvit utredda och en fast basis sålunda blifvit vunnen för vare sig bifall eller afslag. Den allra enklaste grannlagenhet mot Kongl. Maj:t torde fordra att icke på detta sätt afklippa en annan till Stats-Utskottet remitterad Kongl. proposition.

För att hålla frågan öppen och få den utredd och pröfvad tillsammans med andra dithörande frågor i hela dess vidd yrkar jag återremiss och anhåller att Herr Talmannen derom ville framställa proposition.

Häruti instämde Herrar *Magnus Jonsson* och *Aug. Börjeson*.

Herr Herslow: Denna utförliga diskussion, som till och med erhållit den utsträckning, att man inlåtit sig på historiskt-kritiska forskningar — forskningar som, i parentes sagdt, å sin sida också möjligen kunna blifva underkastade en kritik, som måhända skall visa dem icke vara fullt historiska — anser jag för min del alldeles obehöflig i den sak, hvarom nu är fråga. Öfverflödigt synes mig ock vara att här upptaga till pröfning sidotankar och biomständigheter, som kanske inspererat förslaget framläggande, men deremot icke i någon mån erfordras för förslaget bedömande. Minst af allt synes det mig lämpligt att i denna fråga draga in den hemliga process, som möjligen föres i djupet af någon landsortsrepresentants sinne mellan hvad han antager vara statens och hvad han fruktar vara hufvudstadens intressen, för att genom disharmoniska anslag på den strängen locka röster.

För min del är det sällan jag befunnit mig i den lyckliga ställning att kunna med så få ord, som i detta fall, angifva min ståndpunkt och motiven därför. Jag behöfver blott angifva att jag icke är med om att anslå 1,200,000 kronor för inköp af en banktomt, icke med om att bevilja 1,200,000 kronor till en stallbyggnad. Antingen jag pröfvar detta förslag ur synpunkten af staten såsom tomtspekulant eller staten såsom anslagsbeviljare, kan jag icke bifalla det. Så simpelt ställer sig saken för mig. »Ju simplare ju enklare», sade salig Dumbom; och affidne Dumbom var enligt min åsigt bestämdt en bra mycket klipskare karl, än många visa män som nu lefva kvar. Jag yrkar afslag å Utskottets betänkande.

Herr *Christen Assarsson* förenade sig med Herr Herslow.

Herr Danielson: Äfven jag skall anhålla att få yrka afslag å Utskottets betänkande. Visserligen skulle jag haft ett och annat att tillägga, men jag skall icke, i anseende till den redan temligen långvariga diskussionen, upptaga Kammarens tid, helst Kammaren väl ändå, som jag hoppas, kommer att fatta sitt beslut i den rigtning, jag önskar. I likhet med talaren på dalabänken vill äfven jag få ett slut på denna fråga. Jag tror, att det skulle vara bäst att icke hafva något med den der holmen att skaffa. Här har frågan om riksbankshusets förflyttande till Helgeandsholmen alltför ofta varit på tal, för att icke hvar och en skall hafva stadgat sin öfvertygelse om hvad i ett fall, sådant som detta, bör göras, isynnerhet då det gäller så stora belopp. Här få vi snart till pröfning Kongl. Maj:ts proposition angående nytt hofstall på Artilleriplanen; vidare skall staten lösa från hufvudstaden ett jordområde af icke mindre än 19,000 qv.fot förutom det område, som staten måste i utbyte afstå till staden. Om man beräknar jordvärdet per qv. fot till samma belopp, som det, hvilket man i ett annat komitébetänkande beräknat för jordvärdet på Riddarholmen eller till 18 kronor per qv. fot, så tillkommer en ytterligare kostnad af 342,000 kronor, som staten måste betala till Stockholms stad för att vinna plats till en stallbyggnad på Artille-

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

*Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

riplanen. Om dertill läggas nu ifrågavarande 1,200,000 kronor, så finner man att utgifterna redan utgöra mera än en och en half million kronor, deri dock icke intagits värdet af den jord staten skulle utbyta till Stockholms stad. Således lär väl ingen kunna förneka att här icke är fråga om endast småsummor, helst man ännu icke känner de ytterligare kostnader, som uppförandet af ett nytt bankhus skulle medföra. Det var visserligen ledsamt att höra, det Herrar bankofullmäktige trifvas så illa i sin nuvarande lokal, och jag vill visst icke betvifla att de måhända finge det litet gladare på Helgeandsholmen gent emot några andra stora byggnader; jag skulle gerna vilja unna dem den glädjen, om icke kostnaderna stälde sig alltför höga. Åtskilliga påstå emellertid, att det nuvarande riksbankshuset icke är så dåligt som man säger och förmena att den nuvarande lokalen genom en ändamålsenligare inredning kan göras tidsenlig. Med anledning af talet om nödvändigheten af ett mera centralt läge för Riksbanken torde man för öfrigt ej böra förglömma, att Riksbanken är afsedd icke ensamt för Stockholms stad, utan för hela landet, så att dess förflyttande till en mera central plats än den nuvarande icke skulle blifva af synnerligt stor betydelse ur den synpunkten. Riksbanken har ju dessutom redan nu ett afdelningskontor på norrmalm, och vi kunna ju skaffa oss flere sådana, om vi anse det nödigt. Således synas mig alla önsknigar i det afseendet vara tillgodosedda. Herrarne veta också, att det varit på tal att lägga Riksbanken på annan plats än den nu föreslagua. Ett förslag har varit att lägga banken å nuvarande kanslihusets tomt, och Riksdagen har jemväl uttalat såsom sin åsigt, att den tomten vore lämplig och äfven till storleken tillräcklig. Ej heller blefve den väl så dyr som den nu föreslagua.

Jag kan således icke finna något skäl att bifalla Utskottets förslag. Äfven jag skulle verkligen önska, att vi en gång finge ett slut på denna fråga och ett sådant slut, att den icke vidare återkomme. Bäst synes mig vara, att Riksdagen låter Helgeandsholmen vara sådan den är, och låter Stockholms stad ordna holmen, bäst staden behagar. Jag tror klokast vara att vi öfvergifva all tanke på denna holme, och detta äfven hvad riksdagshuset beträffar. I afseende på detta senare får jag dessutom säga, att, när frågan derom förekommer, jag för min del icke vill att vi skola ingå på projektet att lägga riksdagshuset der uppe på backen å de Nordstedtska tomterna. Min åsigt är, att vi böra låta banken behålla sin tomt och riksdagen sin, då båda synas mig hvar för sitt ändamål särdeles lämpliga. Jag skall således anhålla att få yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr J. Jonasson i Gullaboås: Gent emot min ärade vän till venster yrkar jag afslag å hela betänkandet. Då denna viktiga och mycket vidtomfattande fråga, som rör sig om flere millioner, ännu befinner sig i aldeles outredt skick, så är ensamt det för mig tillräcklig anledning att yrka ett sådant afslag.

Herr Sven Nilsson: Då detta Utskotts betänkande utdelades till Kammaren, var jag verkligen något villrådig, huruvida frågan blifvit grundlagsenligt behandlad inom Utskottet. Emellertid har nu reservanten frånträdt sitt förslag om frågans återremitterande på sådan grund, och äfven mina betänkligheter hafva härmed fallit. Är det nemligen rätt, att Riksdagen i frågan, sådan den nu föreligger, utan föregående utredning af ett Sammansatt Banko- och Stats-Utskott, fattar beslut om afslag, så är det ju, ur formel synpunkt, lika rätt, om Kammaren bifaller Utskottets förslag. För mig ställer sig alltså frågan så: handlar man emot de i grundlagen utstakade formerna för frågans förberedande behandling, om man bifaller, så gör man detta äfven, om man afslår. Reservanten synes mig alltså nu hafva sjelf vederlagt det skäl, som för mig skulle hafva varit mest bestämmande att icke omedelbart godkänna Utskottets förslag, det skälet nemligen, att frågan icke af Utskottet varit i grundlagsenlig ordning behandlad, och jag har genom reservantens yttrande kommit till den tanken, att man icke förfar oriktigt, utan mycket väl kan försvara om man bifaller frågan, i det skick den nu föreligger.

Såvidt jag tyckt mig finna, är det egentligen tre olika meningar, som här förenat sig om afslag å Utskottets betänkande. Den första är, att man anser förslaget genomförande för dyrt, den andra, att man vill sammanbinda denna fråga med riksdagshusfrågan och den tredje åter ett specifikt stockholmsintresse. Alla hafva uttalat sina önskingar, att Helgeandsholmsfrågan måtte ordnas så snart som möjligt, men jag förstår verkligen icke, huru, med så skilda intressen, frågan skall kunna i en snar framtid vinna sin lösning. Jag hade således för min del tänkt mig, att, oaktadt kostnaden för den nu föreslagna åtgärden, eller hofstallets bortflyttande, är mycket stor och större än den behöfde vara, dock låta dessa betänkligheter falla, för att en gång få slut på denna Helgeandsholmsfråga, allra helst jag för min del villigt erkänner den fulla giltigheten af de skäl, bankofullmäktige anfört för sin önskan om Riksbankens förflyttning. Jag är också öfvertygad, att, för den händelse banken flyttades till Helgeandsholmen, den tid icke skulle vara långt aflägsen, då hela den stora kostnaden komme igen i form af ökad vinst för Riksbanken, så att således staten icke skulle på denna affär förlora ett enda öre, utan i stället göra vinst. Det är nemligen alldeles uppenbart att, efter Helgeandsholmens ordnande, i det särdeles fördelaktiga läge, den befinner sig för en riksbank, trafiken derstädes skall blifva mycket större än å den plats, der Riksbanken nu är förlagd.

Man har vidare sagt, att det skulle blifva för dyrt att förlägga riksbankshuset ensamt till Helgeandsholmen, men att, om man lade dit äfven riksdagshuset, det ej skulle blifva för dyrt. Jag vill då fästa dessa talareshörsamhet på, att det icke blifver dyrare att ensamt förlägga Riksbanken dit, och detta af det enkla skälet, att Stockholms stadsfullmäktige hafva en gång beslutat, att, om båda dessa byggnader förläggas till Helgeandsholmen, kommunen icke vill göra något för holmens vidare ordnande. Och den kostnad, kommunen skulle bestrida för den händelse endast riksbankshuset dit för-

*Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)

lades, uppgår till en icke obetydlig summa; jag tror till och med icke, att den stannar vid 1,200,000 kronor, eller hvad hofstallets bortflyttande skulle komma att kosta. Jag tror således icke, att, då man vill sammanslå dessa båda byggnader, man vinner något derpå.

Detta beror naturligtvis på om stadsfullmäktige i Stockholm frångå den åsigt, som de en gång uttalat, att, oakadt flere hus läggas der, ändå öfvertaga ordnandet af holmen. Nu hemställer Banko-Utskottet i den förste af de punkter, som äro vidfogade dess betänkande, att Riksdagen måtte gå in på hvad der föreslås, under vilkor att Stockholms kommun öfvertager de kostnader, som der omförmålas. Det kan naturligtvis vara förklarligt, att Stockholms kommun kan finna ett sådant vilkor obehagligt och att saken från denna synpunkt motarbetas och jag vill medgifva att hela frågan kan falla, om fullmäktige ej gå in på det fästade vilkoret. Men då beror också frågans öde af Stockholms stad, och jag föreställer mig att stadsfullmäktige stå vid det de en gång fattat, så att de, såvida *blott* riksbankshus bygges på Helgeandsholmen, fortfarande äro villiga att göra uppoffringar, och sådan tror jag att kommunen då är villig att göra, så långt som Utskottets förslag förutsätter. Det finnes likvisst en annan omständighet i Utskottets betänkande, hvilken torde böra tagas i betraktande, nemligen förslaget att lägga bankhuset i det närmaste på midten af holmen. Detta anser jag dock vara en mycket underordnad fråga, som väl bankofullmäktige med staden kunna uppgöra, då man enligt min tanke gerna kan lägga bankhuset på den plats, der kommunen har önskat, eller på den vestra delen af holmen, och om man så gör, är det åtminstone för mig alldeles klart, att det ej på något sätt skall nedsätta holmens värde, vare sig ur skönhetsens eller någon annan synpunkt; ty hvad åtminstone trafiken till bankhuset beträffar, så blifver den lika stor, om man lägger Drottninggatan rakt fram med en gångbro öfver Norrström, hvarigenom en beqvämlig kommunikation till Riksbanken åstadkommes utan stor kostnad, och holmen blir med ett sådant ordnande vackrare. Då jag uttalat dessa åsikter, är det klart att jag har sympati för Utskottets betänkande sådant det föreligger. Jag vet dock mycket väl huru frågan kommer att afgöras i Kammaren, så att den mening, jag hyser, naturligtvis är af underordnad betydelse, och jag skall derföre ej göra något yrkande på vare sig bifall eller afslag. Jag vill endast uttala den lifliga önskan att Kongl. Maj:t, i fall frågan nu faller, måtte så fort som möjligt åter taga densamma om hand, så att hon ej må dö, ty Helgeandsholmen måste ordnas och ordnas på ett sådant sätt, som är värdigt Sveriges folk och Sveriges vackra hufvudstad. Detta är en fråga, som så länge stått på tapeten, att det verkligen är en skam att en plats midt i hjertat af hufvudstaden fortfarande befinner sig i det skick, hvori den befinner sig. Sådant kan icke från någon synpunkt försvaras, och jag har den fullkomliga öfvertygelsen, att om regeringen ej tager frågan om hand på ett kraftigt sätt, blir den aldrig löst.

Hvad beträffar Artilleriplanen, så hänger denna fråga icke så tillsammans med det förslag, som här föreligger, att ej båda frågorna kunna lösas hvar för sig, och jag är af den tro att om Riksdagen

skulle fatta beslut om riksbankhusbyggnadens förläggande på Helgeandsholmen, men Stockholms kommun skulle önska en annan plats än Artilleriplanen för stallbyggnaden, detta ej skulle möta några egentliga svårigheter hos Kongl. Maj:t, för såvidt staden kan bereda annat passande läge åt hofstallet. Jag kan ej föreställa mig annat än att Stockholms kommun, så vida den vill hafva Artilleriplanen till en öppen plats, måste vara skyldig att skaffa annan plats, som är lämplig för hofstallet, eller åtminstone erbjuda sådan i utbyte. Det vore att gå alltför långt i eget intresse af Stockholms kommun att begära, att af staten få en så dyr och värdefull plats för intet, utan att ens göra något erbjudande, eller lemna någon annan i stället, som kan vara tillfredsställande för vare sig hofstallets uppförande eller andra behof.

Om uppförande af riksbankshuset på Helgeandsholmen.
(Forts.)

Herr C. I. Bengts on: Inom Utskottet var jag af samma mening som dess vice ordförande och instämde i hans formella betänkligheter. Men då han ej lyckades erhålla mer än fyra röster för sin mening, ansåg jag att man icke borde förqväfvä frågan, utan låta den gå fram till Riksdagen och låta den diskuteras, ty onekligt är att den är af så vigtig beskaffenhet, att den tål att tala om och att meningarne derom äro så många, att de tåla att sammanjemkas. Emellertid var ordföranden i Utskottet af den bestämda åsigten, att man icke kunde inbjuda Stats-Utskottet till deltagande i frågans behandling af det skäl, att det endast var en skrifvelse från bankofullmäktige, som förelåg, och ej någon motion eller Kongl. proposition i ämnet. Ty hvad stallfrågan och platsen för hofstallets förläggande beträffar, så hade Banko-Utskottet naturligtvis ej att behandla dessa saker, utan endast frågan om att tillägna sig tomt för ett riksbankshus' uppförande på Helgeandsholmen, och i detta fall har bankofullmäktiges yttrande varit bestämmande för mig att ej motsätta mig saken. Ty ingen lärer bättre än bankofullmäktige känna behofvet af ett nytt riksbankshus och för den skull har jag biträdt deras förslag i frågan och yrkar därför äfven nu bifall till Utskottets betänkande.

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet Thempander: Det ämne, som nu utgör föremål för Kammarens öfverläggning, är visserligen af beskaffenhet att kunna synas mindre påkalla något yttrande från denna plats. De frågor, hvilka här föreligga till Kammarens pröfning, innefatta nemligen huruvida Riksdagen finner den närvarande lokalen för Riksbanken behöfva förändras, huruvida den ifrågasatta platsen är den ur bankens synpunkt lämpligaste och hvilka uppoffringar från Riksbankens sida skäligen böra ifrågakomma för förvärfvandet af ny plats för en bankbyggnad — allt ämnen, med hvilka, såsom i allmänhet med rena förvaltningsfrågor rörande Riksbanken, regeringen icke har att taga någon befattning. Hvarför jag begärt ordet är med anledning af ett yttrande, som fälles af den förste talaren, derom att frågans formella behandling skulle hafva blifvit försvårad, derigenom att någon Kongl. proposition i ämnet icke till Riksdagen inkommit. Uteblifvandet af den Kongl. propositionen berør emellertid på det naturliga förhållandet, att regeringen

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

hvarken velat eller ansett sig ega någon anledning att i en fråga sådan som denna taga något initiativ. Det torde vara temligen klart, då man besinnar, att de staten tillhöriga tomterna på Helgeandsholmen för närvarande äro upplåtna till Hans Maj:t Konungens disposition, och då tillika någon med afseende å beqvämt läge lämpligare plats än denna för hofstallet icke torde finnas, att Konungen, när han tager hänsyn endast till sin egen hoffförvaltnings intressen, icke kan önska någon förändring. Om emellertid Konungen förklarat sig under dessa villkor vilja medgifva en flyttning af hofstallet, så har detta skett dels för att tillmötesgå en af Riksbankens styrelse hos Kongl. Maj:t gjord framställning om beredande af plats å holmen för ett nytt bankhus och dels för att ådagalägga det intresse, Konungen eger för Helgeandsholmens lämpliga och värdiga ordnande. Emellan ett sådant medgivande och ett initiativ i frågan förefinnes naturligtvis en väsentlig skilnad. För regeringen har, såsom en hvar lär inse, så mycket mindre anledning förekommit att taga initiativ i frågan, som det icke funnits något statsändamål af dem regeringen har att öfvervaka, hvilket kräfft Helgeandsholmens användande, och holmens ordnande naturligtvis icke under något förhållande lär kunna blifva en regeringsangelägenhet. Om emellertid Hans Maj:t Konungen skulle ega något intresse i denna fråga, så är det det, hvilket uttryckligen betonas i det Kongl. beslut, hvarpå bankofullmäktige grundat sin framställning i ämnet, eller önskan att få denna fråga så snart som möjligt löst. Detta senare åter är beroende på det allmänt kända förhållandet, att de Konungen enskildt tillhöriga hus på Helgeandsholmen befinna sig i det skick, att Konungen icke längre kan underlåta att med afseende på dem vidtaga förfoganden, hvilka åtminstone icke kunna vara egnade att framdeles underlätta frågans lösning. Och härtill kommer, att de staten tillhöriga byggnaderna å holmen, liksom kajer och dylikt, såsom vi alla veta, likaledes numera äro så beskaffade, att äfven det allmänna kan komma att vidkännas ganska betydliga uppoffringar för befintliga bristers afhjelpande. Det är dessa förhållanden, som göra den närvarande tidpunkten synnerligen lämplig att taga ihop med lösningen af denna fråga; och jag kan icke underlåta, då jag nu har ordet, att lägga de af Kammarens ledamöter, som önska en förflyttning af riksbanken till Helgeandsholmen på sinnet, att de, genom att underlåta att begagna detta tillfälle, undanskjuta möjligheten af en sådan anordning till en ganska oviss framtid; likasom jag tror att de, hvilka äro intresserade för Helgeandsholmens ordnande, handla mest välbetänkt, om de icke släppa ur händerna det tillfälle till frågans lösning, som nu erbjuder sig.

Herr Hammarberg: Om den fråga, här föreligger, vore sådan, att ett beslut af Riksdagen att bifalla Banko-Utskottets förslag afgjorde densamma och frågan icke behöfde sedermera underställas Stockholms stadsfullmäktige, så skulle jag ur Riksbankens synpunkt betraktadt obetingadt förorda dess antagande. Jag kan ganska väl sätta mig in i det förhållandet, att, från Riksbankens sida sedt, icke någon lämpligare plats gerna kan uttänkas, och att äfven den upp-

offring — huru stor den än är — som här är föreslagen, dock icke är för stor för att tillvinna sig en sådan plats, men jag finner det betänkligt för Riksdagen att nu afgöra en sådan fråga, som, efter allt hvad man hört, hvad den än har för sig, likväl har all sannolikhet för att falla, när den kommer till Stockholms stadsfullmäktige.

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen. (Forts.)

Jag har nu i korthet yttrat, hvad jag från Riksbankens synpunkt anser vara både fördelaktigt och antagligt. Men betraktar jag frågan såsom representant för svenska folket, kan jag icke neka till, att förvärfvandet af en sådan fördelaktig plats för Riksbanken ensamt är väl dyrt, helst när härjemte föreligger ett annat förslag, hvilket visserligen ännu icke kommit till Riksdagens behandling, men blifvit framställt från Riksgäldskontoret, hvari i form af reservation föreslås att på Helgeandsholmen bygga så väl riksbank som riksdagshus.

Ehuruväl jag finner, att detta förslag icke nu kan leda till något resultat, har jag dock önskat för min del uttala, att det varit för mig mycket tilltalande. Man har sagt mig, att Stockholms stadsfullmäktige aldrig skulle komma att ingå derpå, och det är väl äfven möjligt, men man vet ju icke heller, om stadsfullmäktige skola ingå på det förslag här föreligger. En talare på skånebänken har sagt, att stadsfullmäktige redan skulle hafva dertill förbundet sig, men detta är åtminstone icke mig bekant. Jag föreställer mig emellertid, att Stockholms stadsfullmäktige, då frågan en gång på allvar förekommer, icke skola så helt och hållet åsidosätta, hvad för landet kan vara antagligt och välkommet. Om byggnaden lades så långt bort i vestligaste ändan af Helgeandsholmen, som med afseende å grundens beskaffenhet läte sig göra, och blefve afsedd för svenska folkets representanter, tror jag dock, att det skulle vara den värdigaste byggnad, som å Helgeandsholmen kunde uppföras. Att der ensamt uppföra ett bankhus tror jag skulle blifva ganska dyrt. Det är nemligen icke allenast köpeskillingen för sjelfva tomten, som skulle ifrågakomma, utan dertill bör äfven läggas kostnaden för såväl sjelfva byggnadens uppförande som ordvandet af Helgeandsholmen. Vare sig denna senare kostnad kommer att drabba staten eller kommunen, så blir det dock en kostnad, som i en eller annan form blir nedlagd endast för åstadkommande af ett bankhus. Kan deremot förslaget om en värdig byggnad för svenska folkets representanter förenas med det om byggande af ett bankhus, så anser jag sådant vara väl värdt att taga i betänkande, och, under förhoppning, att något sådant förslag skall kunna åstadkommas, skulle jag gerna förena mig med dem, som här yrkat återremiss. Väl är det föga troligt, att ett förslag, sådant som det af mig omnämnda, skall kunna under denna riksdag framkomma, men jag skall i alla fall, så svagt hoppet än är, förena mig med dessa representanter, som yrkat återremiss. Skulle Riksdagens beslut blifva afslag, har jag åtminstone velat framlägga hvad jag nu yttrat, i hopp att det möjligen må vara ett frö, som i en framtid kan bära frukt.

Herr Lyttkens: Det är med anledning af talarens på skånebänken yttrande, att han numera låtit sina betänkligheter om frågans

Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)

formella behandling falla och kunde yrka bifall lika väl som jag yrkat afslag, som jag ytterligare en gång nödgats begära ordet. Om han gifvit akt på min reservation, står det i densamma, att enligt min åsigt ärendet borde återremitteras, för att, när den Kongl. proposition, som är att förvänta, till Riksdagen inkommer, då i grundlagsenlig ordning behandlas. Jag föreställde mig nemligen att i denna proposition skulle innehållas förslag om afstående till Stockholms stad af den delen utaf Helgeandsholmen, som icke för riksbanken eller annat statens behof vore behöflig, men någon proposition härom har icke ankommit, och hvad tjenar då en återremiss nu till? Icke får Banko-Utskottet derigenom mera motionsrätt, än det förut egt, att föreslå eller behandla frågan om afstående af denna del af holmen till Stockholms stad eller besluta om dennas ordnande. Hade i förening med frågan om stallbyggnadens förflyttning en sådan proposition om nämnda del af holmen ankommit, då hade det, som mig synes, varit särdeles lämpligt, ja nödvändigt, att återremittera frågan, på det att genom föregående beslut af Riksdagen dess behandling ej omöjliggjorts, utan att den tillika med samma proposition kunde komma under behandling af Sammansatt Stats- och Banko-Utskott; men nu kan jag, som sagdt, icke se hvad en återremiss skulle tjena till, då ju icke Banko-Utskottet i fråga om afstående till Stockholms stad af kronans mark kan hafva någon motionsrätt. Det är därför som jag nu nödgas att återtaga mitt yrkande om återremiss och yrkar rent afslag.

Herr Rubenson: Då mot slutet af diskussionen blifvit taladt om hvad Stockholms stad skulle i denna fråga önska eller icke önska, skall jag till ledning för omdömet i det hänseendet bedja att få upplysa, hvad som hos Stockholms stadsfullmäktige passerade i början af år 1878, då frågan om Helgeandsholmens ordnande sista gången förevar, hvilket tillika var första gången, då stadens representation hade tillfälle att taga frågan i sin helhet i öfvervägande. Stadsfullmäktiges beredningsutskotts då afgifna förslag innehöll fyra olika alternativ. Det första var, att staden skulle öfvertaga hela Helgeandsholmen genom att inköpa den från kronan. Köpeskillingen härför beräknades till 1,355,000 kronor, hvartill kommo några andra vilkor, som jag här icke behöfver omnämna. Det andra alternativet var det, att, för den händelse en bankbyggnad skulle på Helgeandsholmen uppföras, och denna byggnad komme att förläggas i Drottninggatans vestra utdragslinje, staden skulle förbinda sig att tillsammans med Riksbanken af statsverket inköpa holmen för ett pris, som för staden skulle belöpa sig till 993,800 kronor. Det tredje alternativet var, att riksbankshuset skulle förläggas längre upp på holmen, öster om Drottninggatans östra utdragslinje. I sistnämnda fall ansåg beredningsutskottet, att de uppoffringar, som skulle från stadens sida kunna ifrågakomma, skulle blifva mindre, emedan holmens ordnande då blefve för staden mindre tillfredsställande, samt att, om vederbörande beslöte sig för det alternativet, den köpeskillning, staden ville erlægga, skulle nedsättas med 300,000 kronor och således bestämmas att utgå med 693,800 kronor.

I det fjerde alternativet föreslog beredningsutskottet, att, derest staten ville på Helgeandsholmen uppföra både riksbanks- och riksdagshus, staden skulle förklara, att den icke ville förbinda sig till någon som helst ytterligare utfästelse, än staden förut för några år sedan hade gjort, eller att anlägga och öppenhålla gator och platser på holmen samt under förutsättning att holmen i öfrigt ordnades så, att staden kunde dermed vara belåten, samt att afskåra holmens norra hörn.

*Om upp-
förande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

När nu denna fråga förekom till behandling hos stadsfullmäktige uppstod redan i fråga om det första alternativet eller att staden skulle åt sig förvärfva hela holmen till det pris, hvarför man trodde sådant kunna ske, en ganska liflig strid. Utgången blef emellertid den, att stadsfullmäktige med 50 röster emot 42, således såsom vi finna en ganska ringa skiljaktighet i röstetal emellan majoritet och minoritet, förklarade att kommunens tillgångar icke för det dåvarande medgåfve att för holmens försköning åtaga kommunen de förbindelser, som skulle följa af antagande af beredningsutskottets hemställan i denna del. Således ansåg man, att, ehuru det var för kommunen högeligen önskvärdt att förvärfva hela holmen och ordna den så, som ur stadens synpunkt kunde finnas bäst, kommunen likväl icke då hade råd att underkasta sig de därför erforderliga uppoffringar, ty utom den dryga köpeskillning, som holmens förvärfvande skulle kräfva, behöfdes ett lika stort, om ej ännu större belopp, för att försätta holmen i ett värdigt skick.

Hvad vidare angick de två alternativen om stadens bidrag, i händelse Riksbanken förlades på holmen vester eller öster om Drottninggatans utdragslinie, så förföllo på naturliga skäl äfven beredningsutskottets hemställanden rörande dessa alternativ. Uti den skrifvelse, som med underrättelse om beslutet afgick till Kongl. Maj:t, förklarades dock uttryckligen, att kommunens uppoffringar för att få holmen ordnad på ett värdigt sätt komme att minskas i den mån Riksbanksbyggnaden komme att förläggas längre upp på holmen, så att ju mera denna byggnad skötes åt vester, ju mera ville kommunen göra för holmens ordnande. Såsom af stadsfullmäktiges omnämnda skrifvelse alldeles tydligt synes, åsyftades med beslutet, om jag så får säga, endast ett *tillfälligt* afslag å det andra alternativet, emedan man tänkte sig, att framdeles ett sådant alternativ skulle kunna framkomma, som kunde blifva af stadsfullmäktige antaget och man ville på förhand hafva sagt ifrån, att ju mindre holmen toges i anspråk för statens räkning, ju mera ville kommunen uppoffra för dess ordnande.

Hvad slutligen angick det sista alternativet, att stadsfullmäktige skulle, derest både riksbankshus och riksdagshus på holmen förlades, vidhålla sin förra utfästelse, så var man i denna punkt helt och hållet ense, och förklarade att, derest plats skulle å holmen beredas för båda dessa byggnader, staden icke ville ikläda sig några förbindelser; och det tror jag mig kunna säga, utan att sedermera blifva af erfarenheten beslagen med osanning, att i denna punkt äro såväl stadsfullmäktige som stadens invånare fullkomligt ense. Blir således fråga om att på holmen uppföra byggnader både för Riksbanken och Riksdagen.

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

äro stadsfullmäktige icke beredvillige att iklåda sig någon förbindelse. Detta af det skäl, att man för sådant fall anser holmen i öfrigt icke blifva annat än ett bihang till dessa byggnader, utom det att man tillika i allmänhet anser en sådan lösning af frågan såväl ur skönhets-synpunkt som i betraktande af slottets omedelbara närhet icke vara den rätta.

På grund af hvad jag nu omnämnt, kan jag naturligtvis icke säga något annat än att det väl vore möjligt, att, om vi här i dag eller vid ett kommande tillfälle besluta att på Helgeandsholmen uppföra ett riksbankshus så långt åt vester som möjligt, stadsfullmäktige skola kunna finnas villiga att i sin mån bidra till frågans lösning, ehuru det för staden städse har stått och ännu kvarstår såsom den bästa lösningen af frågan, att på Helgeandsholmen icke skall uppföras någon som helst större byggnad.

Men, oaktadt så är förhållandet och oaktadt jag delar denna stadsfullmäktiges åsigt, kan jag dock icke vara med om att nu bifalla Banko-Utskottets förslag och detta af flere skäl. Jag anser nemligen att fordringarne på statskassan här äro allt för öfverdrifna; jag anser, såsom också af andra talare här framhållits, att 1,200,000 kronor äro en alldeles orimlig summa för ett hofstall. Jag kan vidare icke vara med om detta förslag, därför att, såsom framställningen nu gjorts, är den ovilkorligen olaglig. Banko-Utskottet må vara i sin goda rätt att hos Riksdagen begära att få använda bankens medel till anskaffande af tomtplats för ett nytt riksbankshus, derom råder intet tvifvel, men då det föreliggande förslaget i sig involverar det, att en statens egendom skulle genom bifall dertill statsverket frånhändas och tilläggas banken, och då i samma förslag till beslut inrymmes, att den köpeskilling, som till statsverket skulle erläggas af Riksbanken, skall användas för uppförande af ett nytt hofstall, då Banko-Utskottet föreslagit allt detta, så har Utskottet öfverskridit sin behörighet. I dessa afseenden är Banko-Utskottet, enligt mitt förmenande, icke behörigt att framställa några förslag och Riksdagen kan icke heller fatta något beslut i frågan utan att Stats-Utskottet blifvit hört. Då emellertid en återremiss föga skulle hjälpa upp saken, ty jag kan icke finna att Banko-Utskottet efter en återremiss skulle kunna inbjuda Stats-Utskottet till gemensam behandling af frågan, kan jag icke heller biträda ett sådant yrkande. Jag kan det så mycket mindre som återremiss af åtminstone några talare yrkats i syfte att jemte riksbankshus äfven ett riksdagshus borde uppföras på Helgeandsholmen, och detta kan jag alls icke vara med om.

Sedan jag nu redogjort för denna frågas ställning från Stockholms kommuns synpunkt, såsom jag uppfattat saken, skall jag be att mot dalarepresentantens uppträdande här i Kammaren få framställa en enda liten anmärkning. Det är icke i denna Kammare, icke ens i denna fråga i dag första gången, som han talat om Stockholms stad och dess förhållande till Riksdagen och staten i allmänhet på ett sätt, som synes mig mindre värdigt. Då han omtalat att han har den erfarenheten, att man i Stockholms stad blifver synnerligen bortskämd, vill jag icke bestrida, att han sjelf verkligen har denna erfaren-

renhet, deri tror jag nog, att han nästan kan hafva rätt, men jag vill häremot endast erinra att de, som blifvit bortskämda här, icke äro de *genuine* stockholmarne.

Om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.
(Forts.)

Herr *Björn* instämde med Herr Rubenson.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall icke besvära Kammaren med att till besvarande upptaga det personliga utfall en talare på stockholmsbänken tillät sig, då detta icke rör föreliggande fråga.

Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att yttra mig om en annan sak, på hvilken jag ber att ytterligare få fästa Kammarens uppmärksamhet, ehuru jag icke trodde denna sak skulle behöfva återupprepas. Herr Rubenson uppträdde nemligen på Stockholms stadsfullmäktiges vägnar och förklarade bland annat, att stadsfullmäktige icke ville bidraga med något belopp till ordnande af Helgeandsholmen, om ett riksbankshus förlades dit. Jag vill då ännu en gång erinra om det stadsfullmäktiges beslut af år 1874, som är laga kraftvunnet, och hvilket jag för läst upp här i Kammaren. Frågan gälde då att till holmen förlägga både riksdagshus, Riksbank och Riksgäldskontoret. Herr Rubenson uppläste äfven något deraf, men endast delvis, och därför fick det en annan mening än det verkligen innebär. Jag ber alltså få åter uppläsa detsamma. I denna stadsfullmäktiges skrifvelse till Öfverståthållareembetet af den 2 Februari 1874 angående på hvilka vilkor kommunen ville bidraga till ordnandet af Helgeandsholmen, om dit förlades både riksdags- och riksbankshus, heter det: "Efter att hafva tagit denna fråga i öfvervägande få stadsfullmäktige förklara, att Stockholms stad icke vill undandraga sig att, i hvad på staden ankommer, medverka dertill, att Helgeandsholmen varder på ett med hänsyn till holmens läge ändamålsenligt och prydligt sätt ordnad, men att i frågans närvarande skick, innan det kommit till stadsfullmäktiges kunskap, på hvilket sätt holmen skall ordnas, i hvilken mån den kommer att upptagas af byggnader för statens räkning, *dess* byggnaders läge m. m., staden icke kan göra några andra närmare utfästelser, än att ikläda sig förbindelse dels att i sammanhang med holmens ordnande, och sedan de vid dess nordvestra, i strömmen utskjutande hörn befintliga byggnader blifvit genom statens försorg borttagna, låta afskära detta hörn så, att holmens strand derstädes kommer vinkelrätt mot Norrbro, samt i den nya linien uppföra en stenka, under förbehåll, att denna kaj blir stadens egendom, dels att, derest holmen blir på ett tillfredsställande sätt ordnad med öppna, för allmänheten tillgängliga platser, bekosta dessa platsers beläggning med tjenligt ämne och deras lyshållning". Denna skrifvelse är kontrasierad af Herr Rubenson sjelf, och han borde således fullkomligt väl känna till densamma. Således hafva stadsfullmäktige verkligen för några år sedan i skrifvelse till Öfverståthållareembetet förklarar huru och på hvilka vilkor de vilja delta i Helgeandsholmens ordnande. De säga deri, att de icke kunna göra några andra närmare utfästelser än lofva att afskära ett hörn af holmen och uppföra en

*Om upp-
förande af
riksbankshus
& Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

stenkaj samt ordna de öppna platserna. Dertill utfäste sig stadsfullmäktige redan innan de visste, hurudan byggnad skulle å holmen uppföras. Visserligen hafva stadsfullmäktige sedermera för ett par år sedan fattat ett annat beslut på framställning af Kongl. Maj:t, och äfven detta beslut har vunnit laga kraft, men jag vet icke hvilketdera af dessa beslut, det gamla eller det nya, gäller mest för Herrar stadsfullmäktige. Deremot heter det i Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af Artilleriplanen till byggnadsplats för nytt hofstall m. m., att: "till den sålunda erforderliga lösesumma kommer visserligen kostnaden för iståndsättande och underhåll af holmens stränder och öppna platser, hvars öfvertagande måhända icke får anses som en i hvarje hänseende fullt ostridig skyldighet för Stockholms kommun." Der har Kongl. Maj:t dock sagt, att det kan vara möjligt, att det helt enkelt är en skyldighet för staden att göra detta; och att staden helt enkelt skulle kunna åläggas att förse och underhålla holmen med gator och kajer; och jag tror icke att det vore så liten valuta, staden finge genom att utföra hvad staden sålunda förpligtades till. Icke heller tror jag, att man har anledning att beskylla mig för att vara ogen mot Stockholms stad, ty jag har tvärtom såsom fullmäktig i Riksbanken varit med om att tillstyrka att, utöfver hvad Kongl. Maj:t velat gifva staden, till öppna platser skulle upplåtas ytterligare den mark, som vinnes genom att den linie, som går snedt öfver holmen, drages parallelt med Norrbro, hvarigenom staden utöfver de omkring 60,000 qvadratfot, hvilka enligt Kongl. Maj:ts förslag afses till öppen plats, ytterligare skulle för samma ändamål erhålla omkring 30,000 qvadratfot. Jag har också hos stadsfullmäktige varit med om, att det utskjutande hörnet på nordvestra sidan af holmen jemte gator skulle få disponeras af Stockholms stad. Det är också åtskilliga tusental qvadratfot, hvilka staden skulle erhålla till öppen plats. Till sammans blir det nog omkring 100,000 qvadratfot, hvilka åt staden skulle öfverlemnas; och jag förmenar, att åtkomsten af ett så pass stort område med ett sådant läge bör vara värdt någon uppoffring från stadens sida. Vid sådant förhållande har man ingen anledning att påstå, det jag vid denna frågas behandling visat oginhet mot Stockholms stad, ty jag har, som sagdt, deltagit i beslut, hvilka innefatta mera liberala erbjudanden till staden, än Kongl. Maj:t velat framställa.

Efter Herr Finansministerns uppträdande har jag blifvit stärkt i min förut uttalade mening, att, om Riksdagen nu slopar frågan, man på samma gång sagt farväl åt Helgeandsholmens ordnande. För min del kan jag väl tåla mig dermed, om alla andra tycka om att hafva de rucklen, som stå der, kvar; men önskar man, att platsen skall ordnas på tidsenligt sätt, tror jag det vore lämpligt att nu begagna tillfället, innan Kongl. Maj:t vidtager förändringar i dervarande byggnader, hvilka blifva dyrare att inlösa i den mån, de repareras och ombyggas. Men är det så, att man vill hafva Helgeandsholmen kvar i det skick, den nu befinner sig, så må det ske. För min del åtminstone har jag velat medverka till holmens ordnande på ett för hela landet och dess hufvudstad värdigt sätt.

Jag yrkar således fortfarande återremiss, ehuru jag icke hyser

synnerligen stor förhoppning om resultatet, då så många talare uppträd mot Utskottets förslag.

Herr Rubenson: Som Kammaren behagat finna af hvad Herr Liss Olof Larsson nyss uppläst, var stadsfullmäktiges ifrågavarande beslut af år 1874 ovilkorligt endast i en enda punkt, nemligen i afseende på afskärandet af Helgeandsholmens norra hörn, men i de öfriga punkterna, nemligen i fråga om ordnandet af sjelfva holmen, förklarade fullmäktige uttryckligen, att i frågans dåvarande skick, och innan man visste, hvilka byggnader der skulle uppföras eller huru stor del af holmen staten ville hafva, staden icke kunde göra några andra närmare utfästelser än att, derest holmen blefve på ett tillfredsställande sätt ordnad med öppna, för allmänheten tillgängliga platser, bekosta dessa platsers beläggning med tjenligt ämne och deras lyshållning. Således hafva stadsfullmäktige med afseende å sjelfva ordnandet af holmen gjort endast en vilkorlig utfästelse beroende på pröfningen af det slutliga förslag, som kunde framkomma. För öfrigt kan väl icke detta beslut stå fast i evinnerlig tid; och att stadsfullmäktige sedermera icke velat gå så långt som genom 1874 års beslut, det har jag redan sökt visa. Beredningsutskottet föreslog nemligen 1878 att, derest både riksdagshus och riksbankshus skulle komma att uppföras på Helgeandsholmen, stadsfullmäktige måtte förnya sitt beslut af år 1874, men dertill svarade fullmäktige nej, under förklarande att fullmäktige i sådant fall icke ville göra några uppoffringar. Jag skulle tro att orden äro klara och jag vill se huruvida Herr Liss Olof Larsson, om han med lagboken i hand komme till Stockholms Rådstufvurätt eller Rofrätt eller Kongl. Maj:t och i stämningväg vände sig emot staden, skulle kunna utverka något annat än hvad staden sjelf erbjudit sig att i det hänseendet göra.

Herr Helander: Af den siste ärade talarens förra anförande framgick, att stadsfullmäktige icke varit sinnade göra någon egentlig uppoffring, för den händelse på Helgeandsholmen skulle förläggas både Riksbank och riksdagshus. Deraf kunde man möjligen hafva anledning antaga, att det förslag, Major Adelsköld framställt med afseende å nytt riksdags- och riksbankshus, icke torde hafva synnerlig framgång att påräkna, men talaren nämnde icke, huruvida hvad stadsfullmäktige beslutat afsåg, såsom Herr Adelskölds förslag, byggnad för Riksbanken och nytt riksdagshus under gemensamt tak, så att säga. Jag anser ganska naturligt, att staden icke är sinnad göra någon uppoffring, i händelse på holmen läggas två särskilda byggnader, men förhållandet kan vara helt annorlunda, om både Riksdag och Riksbank inrymmas i *en* byggnad. Detta har jag ansett mig böra nämna, på det att de ledamöter af Stats-Utskottet, hvilka behandla frågan om nytt riksdagshus, icke skola kasta åsido Herr Adelskölds förslag, hvilket jag för närvarande åtminstone anser förtjent af uppmärksamhet.

*Om uppö-
rande af
riksbankshus
å Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Om uppförande af riksbankshus & Helgeands-holmen.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen angående den under föredragning varande punkten slutad. Enligt de yrkanden, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag å samma hemställan, dels ock på återremiss; och förklarade Herr Talmannen sig anse propositionen på afslag vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits yrkandet på återremiss, en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som vill afslå hvad Banko-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af Memorialet N:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej,

Vinner Nej, är samma punkt till Utskottet återförvisad.

Omröstningen företogs och utföll med 120 ja mot 46 nej; varande alltså Utskottets hemställan afslagen.

Efter föredragning dernäst af *punkten 2* anförde

Herr Lyttkens: Med anledning af utgången af omröstningen vid föregående punkt, ber jag att få yrka afslag å den nu föredragna punkten.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter Utskottets hemställan afslogs.

I fråga om *punkten 3* yttrade

Herr Lyttkens: Till följd af de föregående beslut, som Kamraren i detta ärende fattat, yrkar jag afslag å den nu föredragna punkten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan afslogs.

Rörande *punkten 4* yttrade

Herr Lyttkens: Jag får föreslå Riksdagen att, med uttalande af sin tacksamhet för Kongl. Maj:ts nådiga anbud, dock, då det af Kongl. Maj:t gjorda anbud är under vissa vilkor, hvilka af Kamraren nu icke kunnat antagas, och då den nu föredragna punkten ej kan föränleda till någon åtgärd, afslå densamma under förhoppning att, om frågan om dessa tomter framdeles i annan form kan förekomma, Kongl. Maj:t i nåder täcktes fortfarande vilja ställa ifrågavarande tomter till Riksdagens förfogande.

Enligt Herr Lyttkens' yrkande, blef jemväl förevarande punkt af Kammarern afslagen.

Utskottets förslag i *punkterna 5 och 6*, hvilka blifvit framställda under förutsättning af Riksdagens bifall till hvad Utskottet i de föregående punkterna hemställt, förklarades i följd af Kammarens redan fattade beslut hafva förfallit.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarerns ledamöter åtskildes kl. 10 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.